

BEVARINGSPLAN

FOR PRIVATARKIVER FRA AGDER

2 Innhold

Innledning.....	3
Prosjekt.....	3
Prosjektgjennomføring	3
Metodikk.....	3
Avgrensning.....	4
Prosjektsammendrag.....	4

Kapittel 1:

Bestandsanalyse – Hva finnes av privatarkiv fra Agder? 6

Hva er privatarkiv?.....	6
Hvem oppbevarer privatarkiv fra Agder?.....	6
Presentasjon av arkivdepotene/arkivdepotinstitusjonene.....	8
Geografisk fordeling av arkiver	14
Virksomhetskategori	16
Organisasjons- og foreningsarkiver.....	17
Bedriftsarkiver	18
De største bedriftsarkivene	20
Tidsperiode.....	22

Kapittel 2:

Samfunnsanalyse av samfunnsutviklingen

på Agder i perioden 1900-2020 23

Innledning.....	23
Avgrensning.....	23
Inndeling av analysen	24
Perioden 1900-1945.....	25
Perioden 1946-1973.....	30
Perioden 1973-2020	33
Sammendrag av samfunnsanalysen.....	38

Kapittel 3:

Bevaringsanalyse - Hvor kommer privatarkivene fra

og hva dekker de?..... 39

Geografisk fordeling av arkiver	39
Dekningsgrad på ulike samfunnsområder.....	39

Kapittel 4:

Videre arbeid med privatarkiv på Agder 42

Vedlegg:

Vedlegg 1: Oversikt over mottakere av kartleggings skjema. Ordnet etter kommune	43
Vedlegg 2: Bevarte bedriftsarkiver fordelt på næring pr. 01.06.2021.....	45
Vedlegg 3: Kildeoversikt. Samfunnsanalysen.....	50

Innledning

Prosjekt

1. januar 2020 ble Aust-Agder og Vest-Agder slått sammen til et fylke. I den forbindelse ble det tatt initiativ til å utarbeide en bevaringsplan for privatarkiver fra Agder. Det ble i 2016 utarbeidet en plan for Aust-Agder, men det var ikke utarbeidet en formell plan for Vest-Agder.

Målsetningen med prosjektet er å få på plass en felles bevaringsplan for Agder, som gir bedre oversikt over hvilke arkiver som er bevart, samt få en oversikt over hvilke arkiver som bør bevares for å gjenspeile samfunnet og samfunnsutviklingen i Agder de siste 120 år.

Prosjektet er et samarbeid mellom Aust-Agder museum og arkiv (AAMA) avdeling KUBEN, Arkivsenter Sør (AS) og Statsarkivet i Kristiansand (SAK). Prosjektet har blitt ledet av Aust-Agder museum og arkiv.

Følgende personer har deltatt i prosjektet:
Fra Aust-Agder museum og arkiv: Kristoffer Vadum, Lise Råna, Anne Gaaserud, Terje Ellefsen og Yngve Schulstad Kristensen. Sistnevnte har vært prosjektleder.

Fra Arkivsenter Sør: André Eiken og Bård Raustøl.

Fra Statsarkivet i Kristiansand: Kristin Lindqvist, Roald Henrik Tjorteland og Thomas Olsen.

Prosjektet mottok i desember 2019 støtte fra Arkivverket til utarbeidelse av planen.

Prosjektgjennomføring

Prosjektet ble etablert 3. februar 2020 med et oppstartsmøte i Kristiansand med deltakelse fra Aust-Agder museum og arkiv, Arkivsenter Sør og Statsarkivet. En måned senere ble Norge stengt ned. Det ble vanskelig å gjennomføre fysiske bestandskartlegginger. Prosjektet ble derfor kraftig forsinket. Prosjektrapporten ble ferdigstilt høsten 2022. En egen katalog over alle arkivene vil være klar i begynnelsen av 2023.

Metodikk

Prosjektet har tatt utgangspunkt i etablert bevaringsplans-metodikk. Planen er inndelt i tre overordnede deler, der hver enkelt del leder over i hverandre. Bestandsanalyse – Samfunnsanalyse – Bevaringsanalyse

Bestandsanalyse: For å få en best mulig oversikt over hvilke arkiver som allerede er samlet inn har det vært nødvendig å kartlegge privatarkivbestanden ved institusjoner og aktører som oppbevarer privatarkiver fra Agder. Den innsamlede arkivinformasjonen har så blitt analysert med hensyn til geografisk tilhørighet, typologi (virksomhetskategori) og tidsrom. Viktige faktorer i analysen har vært å se både på antall arkiver og arkivomfanget målt i hyllemeter (hm).

Samfunnsanalyse: Rasjonell innsamling og bevaring av privatarkiv forutsetter kunnskap om den historiske samfunnsutviklingen de springer ut av. Det har derfor vært behov for å utarbeide en samfunnsanalyse med sikte på å gi en generell

4

oversikt over samfunnsutviklingen i Agder i tidsrommet 1900 til 2020. Analysen har lagt særlig vekt på fenomener som kan tenkes å ha generert privatarkivmateriale. Tanken er at analysen i neste omgang skal speiles opp mot bestandsanalysen og dermed fungere som historisk referanseramme for den endelige bevaringsplanen.

Bevaringsanalyse. Resultatene fra bestandsanalysen og samfunnsanalysen ses opp mot hverandre. Formålet er å antyde tendenser som kan være til hjelp i det videre innsamlings- og bevaringsarbeidet. Hensikten med bevaringsplanen er ikke å etablere et detaljert veikart for fremtidig innsamling av privatarkiv, men å kartlegge hvordan og i hvilken grad eksisterende bestand er dekkende i forhold til de utviklingstrekkene som er skissert i samfunnsanalysen.

Avgrensning

Bevaringsanalysen omfatter alle kartlagte privatarkiver fra Agder som er oppbevart ved depoter eller hos andre aktører i eller utenfor fylket. Kartleggingen ble gjennomført i perioden februar 2020 til sommeren 2021. Kartlegging ble enten gjennomført gjennom fysisk gjennomgang eller ved at aktørene sendte inn egne oversikter. Det antas at det kan finnes flere privatarkiv også andre steder. For Statsarkivet i Kristiansand og KUBEN har det blitt hentet ut rapporter fra

arkivsystemet Asta, som arkivinstitusjonene bruker for å registrere informasjon om de enkelte privatarkivene.

I analysearbeidet ble det tatt utgangspunkt i kommunene som eksisterte pr. 2019.

Samfunnsanalysen fokuserer kun på perioden fra 1900-2020, med hovedvekt på perioden etter 2. verdenskrig. Bakgrunnen er at det vil være lettere å drive en aktiv innsamlingspolitikk på materiale skapt i denne perioden.

Rapporten inneholder ingen overordnet plan for det videre privatarkivarbeidet. Men det gis en anbefaling om konkrete tiltak som kan iverksettes for å kunne skape økt samarbeid og sikre forvaltning og bevaring av privatarkiv fra Agder også i fremtiden.

Prosjektsammendrag Hva finnes av privatarkiv?

Kartleggingen gjennomført i dette prosjektet har vist at hele 41 aktører over hele Agder oppbevarer privatarkiv. Samlet er det bevart over 6500 hyllemeter fordelt på 4600 arkiver. Hovedmengden av privatarkivene fra Agder oppbevares på de to store arkivinstitusjonene i fylket, Statsarkivet i Kristiansand og på KUBEN i Arendal. Ellers oppbevares det privatarkiv ved biblioteker, forskning- og formidlingssenter, historielag, lokalhistorisk samlinger, lokalmuseum, kommuner, museum og hos privatpersoner. Noen privatarkiv fra Agder oppbevares også utenfor landsdelen.

Hovedmengden av bevarte privatarkiv er skapt i kystkommunene, med hovedvekt på de største byene Kristiansand og Arendal. Innlandskommunene er generelt dårlig dekket, med unntak av Vennesla.

Det oppbevares flest organisasjons og foreningsarkiver. De utgjør over 40 % av antallet arkiver. Målt i omfang utgjør bedriftsarkiver hele 2/3 av totalmengden. Årsaken kan skyldes at store bedrifter skaper mye dokumentasjon.

Hovedvekten av privatarkivene som er bevart er skapt i perioden 1850-1945. De er få arkiver med oppstart på 2000-tallet. Svært få av de bevarte arkiver er elektronisk skapt.

Hva mangler av privatarkiv fra Agder?

Bevaringsanalysen (en sammenstilling av resultatene fra bestandsanalysen og samfunnsanalysen) viser at det er god dekning for flere felter innen både primær-, sekundær og tertiærnæringene, samt innenfor organisasjons- og foreningsliv. Dette gjelder særlig for de to første periodene i samfunnsanalysen (1900-1945 og 1946-1973). Det er imidlertid lavere dekningsgrad på alle områder i den siste perioden (1973-2020).

Blant viktige sekundærnæringer i Agder det er bevart lite fra arkiver fra er havbruk, maritime næringer knyttet til offshorebransjen, virksomheter innen teknologi, elektronikk og IT,

farmasøytisk industri og fornybar energi. Arkivbestanden speiler heller ikke oppblomstringen av tertiærnæringene i nyere tid. Eksempelvis utvikling i media, spesielt internettbaserte medier og sosiale medier.

Innen turisme og reiseliv er bestanden underrepresentert med tanke på næringens betydning og variasjon i nyere tid. Det samme er kultur- og underholdningsbransjen.

På det politiske plan er de fleste partier representert, med unntak av ytterfløyene. Naturvern og miljøvern har en viss dekning, men dette står ikke i forhold til disse spørsmålenes betydning i nyere tid. Innen områdene innvandringsmotstand og antirasisme finnes det svært lite. Arkivmateriale knyttet til LHBT-bevegelsen er også fraværende.

På området livssyn og religion er det svært lite materiale fra ikke-kristne organisasjoner. Spesielt mangler arkivmateriale knyttet til islamske menigheter og foreninger. Det samme gjelder for en del andre livssynsorganisasjoner.

Innen ungdomskultur er det skjevfordeling mellom etablert, institusjonell ungdomskultur fra mellomkrigstiden, og den nye alternative, ungdomskulturen som vokste frem fra 1960-tallet.

Hvor går veien videre?

Denne rapporten kan brukes som et fundament for det videre arbeidet med privatarkiv i Agder. Det anbefales at det etableres et Privatarkivnettverk for Agder for institusjoner fra landsdelen som arbeider med eller har befatning med privatarkiv.

Nettverket kan etableres i samarbeid mellom de aktuelle institusjonene og Agder fylkeskommune. Nettverket kan utarbeide samhandlingsplaner, etablere felles innsamlingsprosjekter, søke om utviklingsmidler og jobbe for økt tilgjengeliggjøring av privatarkiv fra Agder.

Åpning av jernbanen mellom Arendal og Åmli 17. desember 1910. ARKIVREF: PA-2405 STEDSBILDESAMLINGEN

6 Kapittel 1: Bestandsanalyse – Hva finnes av privatarkiv fra Agder?

Hva er privatarkiv?

Privatarkiv er en fellesbetegnelse for arkiver fra alle typer ikke-offentlig virksomhet som bedrifter, organisasjoner, institusjoner, lag, foreninger og privatpersoner. Dette er arkiver som kan inneholde informasjon av stor verdi for enkeltpersoner, lokalsamfunn og samfunnet for øvrig.

Arkivloven fra 1999 pålegger at offentlige virksomheter skal ta vare på sine arkiver for ettertiden. Det finnes ingen slike bevaringspåbud for privatarkiv. Det har derfor vært mer tilfeldig hva som har blitt bevart av private arkiver. Bevaring av privatarkiv er imidlertid svært viktig da disse arkivene kan dokumentere ulike aspekter fra samfunnet som ikke dokumenteres i statlige og kommunale arkiver.

Hvem oppbevarer privatarkiv fra Agder?

Det er aldri tidligere blitt gjennomført en kartlegging av hva som bevares av privatarkiv knyttet til hele Agder. I så måte er denne bevaringsplanen et pionerarbeid, som forhåpentligvis kan danne grunnlaget for et bedre privatarkivsamarbeid i landsdelen.

For Agder er absolutt et *privatarkivfylke*. Kartleggingen gjennomført i dette prosjektet har vist at hele 41 aktører over hele Agder oppbevarer privatarkiv. Samlet er det bevart over 6500 hyllemeter fordelt på 4600 arkiver. Noen av aktørene er profesjonelle institusjoner, mens andre

baserer seg på frivillighet. Felles for alle aktørene er et sterkt engasjement for å bevare historien i form av arkiver for ettertiden.

Hovedmengden av privatarkivene fra Agder oppbevares på de to store arkivinstitusjonene i fylket, Statsarkivet i Kristiansand og på KUBEN i Arendal. Om lag 90 % av privatarkivene oppbevares her. Det er ikke så rart. Statsarkivet har lenge hatt fylkeskoordinerende oppgaver knyttet til bevaring av arkiver fra Vest-Agder, mens KUBEN har hatt ansvar for privatarkiv fra Aust-Agder.

Samtidig finnes det andre institusjoner som Næs Jernverksmuseum og Setesdalsmuseet som har en anseelig mengde med privatarkiv. En del privatarkiver er også oppbevart hos enkelte kommuner.

Det finnes også frivillige aktører som Lokalhistorisk samling på Vanse og flere historielag og bygdemuseum som oppbevarer mange mindre privatarkiv. Videre bør det nevnes at privatpersoner som Ole Z. Thorkildsen i Kvinesdal, har tatt ansvar for å bevare viktig lokal- og bedriftshistorie. Noen privatarkiv fra Agder oppbevares også utenfor landsdelen. Bl.a. finnes det privatarkiv fra Agder på Nasjonalbiblioteket, Bergen Byarkiv, Norsk Maritimt Museum og ved Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek i Oslo.

I tabellen til høyre følger en oversikt over hvor arkiver oppbevares og omfang målt i hyllemeter. Tabellen er sortert etter antall hyllemeter. For noen

av oppbevaringsstedene er det ikke blitt oppgitt hyllemeter.

Oppbevaringssteder	Antall arkiver	Omfang målt i antall hyllemeter
Aust-Agder museum og arkiv, KUBEN	1795	3155,2
Statsarkivet i Kristiansand	2133	2793,7
Næs Jernverksmuseum	5	181,9
Ole Z. Thorkildsen	9	84,55
Setesdalsmuseet	65	50,34
Lokalhistorisk samling Vanse	119	43,84
Norsk Maritimt Museum	11	27,37
Vennesla herredshus	5	27,1
Flekkefjord Museum	16	23,7
Birkenes kommune	29	18
Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek	59	16,01
Knaben Gruvemuseum	7	15,28
Grimstad Bys Museer	4	12,5
Flekkefjord kommune	71	12,41
Bergen Byarkiv	4	11,5
Austad historielag	1	10
Hægeland sogelag	27	8,48
Gjerstad kommune	14	7
Vest-Agder museet	14	6
Vegårshei Bygdetun	1	6
Lillesand kommune	9	4,04
Søgne bibliotek	44	3,62

Lindesnes kommune	13	3,22
Vennesla bibliotek	32	2,32
Mandal kommune	6	1,9
Riksarkivet	6	1,86
Arkivet freds- og menneskerettighetscenter	8	1,75
Åseral kommune	4	1,68
Hægebostad kommune	17	1,67
Øvrebyg historielag	7	1,6
Lista museum	3	1,6
Setesdalsbanen, Grovane stasjon	7	1,4
Torridal historielag	12	1,08
Sirdal kommune	3	1
Froland kommune	1	1
Austre Moland historielag	20	0,91
Nasjonalbiblioteket	26	0,81
Fjotland museum og bygdetun	1	0,8
Kystmuseet Fedrenes Minne	20	0,39
Flekkerøy historielag	14	0,37
Fjære historielag	1	0,3
Skjærnøy historielag	1	0
Åmli historielag	3	
Lillesand by- og sjøfartsmuseum	2	
Arendal bibliotek	1	
Vestre Moland og Lillesand Historielag	1	
	4651	6544,2

8

Presentasjon av arkivdepotene/arkivdepotinstitusjonene

I tabellen presenteres de ulike institusjonene/oppbevaringsstedene for privatarkiv fra Agder. Oppbevaringsstedene er sortert etter type institusjon. Det er skilt mellom arkiv, bibliotek,

forskning- og formidlingssenter, historielag, lokalhistorisk samling, lokalmuseum, kommune, museum og privatperson. Rekkefølgen er innenfor hver kategori sortert etter antall hyllemeter.

Aktør/depot	Type institusjon	Kommune	Antall arkiv fra Agder	Antall hm med arkiv fra Agder
<p>KUBEN holder til på Langsæ i Arendal kommune og er en arkiv- og museumsinstitusjon for tidligere Aust-Agder fylke. KUBEN er en del av Aust-Agder museum og arkiv. KUBEN oppbevarer en stor privatarkivsamling som utgjør 3250 hyllemeter fordelt på 1815 arkiver. Av dette stammer 1795 arkiver fordelt på 31 55,2 hm fra Agder. De aller fleste arkivene ved KUBEN er ordnet. Alle privatarkivene er registrert i Asta og publisert på Arkivportalen.</p>	Arkiv	Arendal	1795	3155,2
<p>Statsarkivet i Kristiansand ligger på Prestheia i Kristiansand, og er en del av Arkivverket. Statsarkivet oppbevarer ca. 2 300 privatarkiver som i alt utgjør rundt 2 832 hm. Av dette stammer 2133 arkiver fordelt på 2793,7 hm fra Agder. Blant disse er 140 fra Arbeiderbevegelsens arkiv (Arb.Ark.) De fleste arkivene i Statsarkivets samling er fra tidligere Vest-Agder, men det finnes også rundt 300 fra tidligere Aust-Agder. Av disse 300 er 12 arkiver fra Arbeiderbevegelsens arkiv. SAK oppbevarer omlag 150 arkiver som ikke stammer fra Agder. Alle privatarkivene er registrert i Asta og publisert på Arkivportalen. Blant dem finnes et uordnet volum på rundt 50 arkiver, samt en del uordnede tilvekster. Uordnet materiale utgjør til sammen ca. 250 hm.</p>	Arkiv	Kristiansand	2133	2793,7
<p>Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (Arbark) holder til i Oslo. Arbark er et dokumentasjonssenter som er eid av LO og Det norske Arbeiderparti. Arbark samler inn dokumentasjon knyttet til arbeiderbevegelsens historie, arbeidsforhold, sosialhistorie og den politiske venstresiden i Norge. Arbark oppbevarer 59 arkiver fra hele Agder fordelt på om lag 16 hm. Arkivene er registrert i Asta og publisert på arkivportalen.</p>	Arkiv	Oslo	59	16,01
<p>Bergen byarkiv er arkivmyndighet og arkivdepot for Bergen kommune. Byarkivet oppbevarer også en rekke privatarkiver som har betydning for Bergen. Institusjonen oppbevarer fire privatarkiv fra Agder. Alle arkivene er knyttet til sjøforsikring. Arkivene er registrert i Asta og publisert på arkivportalen.</p>	Arkiv	Bergen	4	11,5
<p>Riksarkivet holder til i Oslo og er en del av det statlige Arkivverket. Institusjonen oppbevarer 6 arkiver fordelt på 1,86 hm med privatarkiv fra Agder. Arkivene er registrert i Asta og publisert på arkivportalen.</p>	Arkiv	Oslo	6	1,86

Aktør/depot	Type institusjon	Kommune	Antall arkiv fra Agder	Antall hm med arkiv fra Agder
Arendal bibliotek ligger i Arendal kommune. Institusjonen oppbevarer et arkiv etter Arendal kammerorkester. Arkivet ble etter kartleggingen overført til KUBEN. Arkivet er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Bibliotek	Arendal	1	-
Søgne bibliotek holder til i rådhuset på Tangvall i tidligere Søgne kommune. Her oppbevares 44 mindre privatarkiver fra Søgne og omegn. Disse utgjør til sammen 3,63 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Bibliotek	Kristiansand	44	3,62
Vennesla bibliotek ligger i Vennesla sentrum. Her blir det oppbevart en samling av 32 små lokale privatarkiver med et omfang på tilsammen 2,32 hm. I tillegg oppbevarer biblioteket sine egne samlinger av foto, film og lyd, samt Stiftelsen Setesdalsbanens fotosamling. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Bibliotek	Vennesla	32	2,32
Nasjonalbiblioteket holder til i Oslo og Mo i Rana. Institusjonen har en stor privatarkivsamling som også omfatter 26 mindre arkiver fra Agder. Til sammen utgjør arkivene i underkant av 1 hm. Arkivene er registrert i Asta og publisert på arkivportalen.	Bibliotek	Oslo	26	0,81
Arkivet Freds- og menneskerettighetscenter holder til i Vesterveien 4 i Kristiansand. Senteret oppbevarer en rekke privatarkiver. De fleste arkivene stammer fra privatpersoner som enten var til sjøs, i fangenskap, i motstandsbevegelsen, eller det er arkiver som på annen måte er relatert til andre verdenskrig. Antallet av papirarkiver er foreløpig ikke identifisert, men omfanget av dem er beregnet til rundt 50 hm. Arkivet oppbevarer også en del videomateriale – hovedsakelig i form av tidsvitne-intervjuer. Anslått omfang på ca. 8-10 hm. Antall arkiv som er identifisert fra Agder er 8 fordelt på 1,75 hm. Noen av arkivene er registrert i Asta, og publisert på Arkivportalen.	Forsknings- og formidlings-senter	Kristiansand	8	1,75
Skjærnøy historielag holder til på Skjærnøy utenfor Trægde i tidligere Mandal kommune. Historielaget oppbevarer 1 fotosamling. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Lindesnes	1	-
Vestre Moland og Lillesand Historielag holder til i Lillesand kommune. Historielaget oppbevarer sitt eget arkiv. Omfang er ukjent. Arkivet er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Lillesand	1	-
Åmli historielag holder til i Åmli kommune. Historielaget oppbevarer tre privatarkiv med lokal tilknytning. Omfang er ukjent. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Åmli	3	-
Austad historielag holder til i Lyngdal. Historielaget har mottatt arkivet etter «DSB, De sammensluttede bilruter, Lyngdal», som de er i gang med å ordne. Arkivet er uordnet på rundt 10 hm. Arkivet er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Lyngdal	1	10
Hægeland sogelag holder til på Hægeland i Vennesla. Sogelaget har samlet inn, og oppbevarer i alt 27 privatarkiver. Arkivene utgjør til sammen 8,48 hm. De har også fått inn arkivet etter John Ropstads Landhandel og stavproduksjon - med et omfang på rundt 15 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Vennesla	27	8,48

Aktør/depot	Type institusjon	Kommune	Antall arkiv fra Agder	Antall hm med arkiv fra Agder
Øvrebø historielag har adresse Setesdalsveien 143 på Øvrebø i Vennesla kommune. Laget har samlet inn og oppbevarer 7 lokale privatarkiver på i alt 1,6 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Vennesla	7	1,6
Torridal Historielag holder til i det lokale museet Torridalsstova på Hommeren. Her oppbevares en samling på 12 mindre arkiver med et samlet omfang på 1,08 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Kristiansand	12	1,08
Austre Moland historielag holder til i egne lokaler i Arendal kommune og har samlet inn lokalhistoriske arkiver fra tidligere Austre Moland kommune (nå Arendal). Samlingen omfatter 20 mindre arkiver som til sammen utgjør i underkant av 1 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Arendal	20	0,91
Flekkerøy historielag holder til i lokaler i Lindebøskauen 80 på Flekkerøy. Historielaget oppbevarer en samling på 13 mindre privatarkiver med et omfang på 0,37 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Kristiansand	14	0,37
Fjære historielag ble stiftet i 1924 og holder til i Grimstad kommune. Historielaget oppbevarer foreningens eget arkiv som utgjør 0,30 hm. Arkivet er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Historielag	Grimstad	1	0,3
Vennesla kommune oppbevarer en samling arkiver i kjelleren på Vennesla herredshus. Noe av materiale kan være kommunalt. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Vennesla	5	27,1
Birkenes kommune oppbevarer lokale privatarkiver på kommunehuset på Birkeland. De 29 privatarkivene utgjør om lag 18 hm. Arkivene er deponert hos kommunen. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Birkenes	29	18,3
Flekkefjord kommune har en samling privatarkiver som oppbevares i Liengården i Flekkefjord. Samlingen består av omlag 70 arkiv fra Flekkefjord og omegn. Publikum kan få adgang til samlingen etter avtale. Arkivene er registrert i Asta og publisert på arkivportalen.	Kommune	Flekkefjord	71	12,41
Gjerstad kommune oppbevarer lokale privatarkiver på kommunehuset. De 14 arkivene utgjør om lag 7 hm. I hovedsak dreier samlingen seg om lag og foreninger med lokal tilknytning. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Gjerstad	14	7
Lillesand kommune oppbevarer 9 privatarkiv lokalt tilknytning i fjernarkivet på Lillesand rådhus. Samlet utgjør arkivene om lag 4 hm. Arkivene er deponert. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Lillesand	9	4,04
Lindesnes kommune oppbevarer lokale privatarkiver fra tidligere Lindesnes i kommunens bibliotek på Vigeland. Samlingen består av 13 arkiver, og utgjør i alt 3,22 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Lindesnes	13	3,22
Tidligere Mandal kommune oppbevarer privatarkiver fra Mandal og omegn i Mandal rådhus. Da kartleggingen ble gjennomført var det 6 arkiver fordelt på 1,9 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Lindesnes	6	1,9

Aktør/depot	Type institusjon	Kommune	Antall arkiv fra Agder	Antall hm med arkiv fra Agder
Åseral kommune har en liten samling av privatarkiver som oppbevares på rådhuset i Kyrkjebygda i Åseral. Samlingen består av 4 lokale arkiver, og utgjør i alt 1,68 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Åseral	4	1,68
Hægebostad kommune har samlet inn i alt 17 privatarkiver Disse var oppbevart i kommunens lokaler på Tingvatn, men har senere blitt hentet av Statsarkivet i Kristiansand. Arkivene utgjør til sammen 1,67 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Hægebostad	17	1,67
Froland kommune oppbevarer et privatarkiv knyttet til Gullknapp flyplass i Froland. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Froland	1	1
Sirdal kommune oppbevarer lokale 3 privatarkiver i kommunens lokaler i rådhuset på Tonstad. Arkivenes omfang er 1 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Kommune	Sirdal	3	1
Lokalhistorisk Samling på Vanse holder til i det gamle herredshuset på Vanse. Det er Lista Museum i samarbeid med flere frivillige som er ansvarlig for forvaltningen av samlingen. Publikum har tilgang til lesesal en kveld i uken. Samlingen bestod ved kartleggingsperioden av rundt 120 arkiv fordelt på over 40 hm. Samlingen kan utgjøre mer, da en del av arkivene blir ordnet og katalogisert ved Statsarkivet i Kristiansand, og tilbakeført til samlingen. De ordnede arkivene er registrert i Asta og publisert på Arkivportalen. Ordningen og registreringen er en del av arbeidet med det såkalte Privatarkivprosjektet i tidligere Vest-Agder. Målet er å få ordnet, registrert og publisert det som finnes av bevaringsverdig arkivmateriale ved samlingen.	Lokalhistorisk samling	Farsund	119	43,84
Lillesand by- og sjøfartsmuseum er et kulturhistorisk museum i Lillesand. Museet oppbevarer to mindre privatarkiv. Disse ble etter kartleggingen overført til KUBEN. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen	Lokalmuseum	Lillesand	2	-
Knaben Gruvemuseum holder til i gruveselskapets gamle administrasjonsbygg i gruvebyen. Museet oppbevarer 7 privatarkiver som i alt utgjør 15,28 hm. Blant disse er arkivet etter Knaben Molybdengruve det største og viktigste. Det utgjør alene hele 15 hm, og består blant annet av styre- og personalmateriale. Arkivet etter Knaben Gruvearbeiderforening, som tidligere ble oppbevart ved museet, er nå flyttet til Arbeidsmannsforbundet. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Lokalmuseum	Kvinesdal	7	15,28
Vegårshei Bygdetun er et lokalt bygdemuseum i Vegårshei kommune. Julius Grasåsen, som var privat samler, skapte museet på sin egen eiendom. Senere ble samlingen omgjort til en stiftelse. Museet oppbevarer sitt eget arkiv. Arkivet er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Lokalmuseum	Vegårshei	1	6
Lista Museum er en del av Vest-Agdermuseumet, og har flere besøksmål. Lista museums samling av privatarkiver består av tre arkiver på til sammen 1,60 hm. Arkivene ble flyttet til Lokalhistorisk Samling på Vanse etter at kartleggingen var gjennomført.	Lokalmuseum	Farsund	3	1,6
Setesdalsbanen med Grovane stasjon er tilknyttet Vest-Agdermuseumet. Det er museet, som i samarbeid med Setesdalsbanens Venner, som drifter og forvalter stasjonsbyggene. Her oppbevares 7 privatarkiver som i hovedsak er knyttet til Setesdalsbanen. De oppbevarer også noe materiale fra NSB. Arkivene har et omfang på i alt 1,4 hm. Et av arkivene stammer ikke fra Agder. Ingen av arkivene er registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Lokalmuseum	Vennesla	7	1,4

Aktør/depot	Type institusjon	Kommune	Antall arkiv fra Agder	Antall hm med arkiv fra Agder
Fjotland museum og bygdetun ligger på Fjotland i Kvinesdal kommune. Museet oppbevarer privatarkivet etter «Haddeland Coop Handelslag». Arkivet er ca. 0,8 hm. Arkivet er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Lokalmuseum	Kvinesdal	1	0,8
Kystmuseet Fedrenes Minne ligger på øya Hidra i Flekkefjord kommune. Her oppbevares 20 små arkiver fra Hidra på til sammen 0,39 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Lokalmuseum	Flekkefjord	20	0,39
Næs Jernverksmuseum ligger på Næs Verk i Tvedestrand kommune. Museet har som hovedoppgave å formidle og forske på jernverkshistorien, både lokalt og nasjonalt. Institusjonen oppbevarer fem privatarkiver på til sammen 182 hm. Arkivene er knyttet til Næs jernverk og Egeland jernverk. Arkivene er registrert i Asta og publisert på arkivportalen.	Museum	Tvedestrand	5	181,9
Setesdalsmuseet ligger på Rysstad i Valle kommune. Institusjonen er en avdeling i Aust-Agder museum og arkiv. Museet oppbevarer 64 arkiver som utgjør i overkant av 50 hm. Arkivene stammer fra Setesdalsregionen. Museets privatarkivsamling omfatter flere fotosamlinger. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Museum	Valle	64	50,34
Norsk Maritimt Museum i Oslo oppbevarer 11 privatarkiv fra Agder. Til sammen utgjør arkivene over 27 hm. Alle arkivene er knyttet til sjøfart og det største arkivet er Gismerøy Verft fra Mandal på om lag 20 hm. Arkivene er registrert i Asta og publisert på arkivportalen.	Museum	Oslo	11	27,37
Flekkefjord Museum ligger i Flekkefjord kommune. Museet oppbevarer 16 privatarkiver på til sammen 23 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Museum	Flekkefjord	16	23,7
Vest-Agder museet har tidligere oppgitt å ha en samling med 14 privatarkiver. Samlingen består for en stor del av ulike fotoarkiv, men inneholder også arkivmateriale etter Skibspplast plastbåtfabrikk og arkivet etter AS Sørfly – med omfang på henholdsvis 5 og 1 hm. Arkivene oppbevares i museets administrasjonsbygg i Odderøyveien 21. Fysisk plassering og omfang for de øvrige arkivene er ukjent. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Museum	Kristiansand	14	6
Grimstad bys museer består av flere museer i Grimstad kommune. Institusjonen er en avdeling i Aust-Agder museum og arkiv. Museet oppbevarer 4 privatarkiv fordelt på 12,5 hm. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Museum	Grimstad	4	12,5
Ole Z.Thorkildsen oppbevarer en samling med privatarkiver i sin bolig på Knaben. Samlingen består av 12 mindre arkiver på til sammen 4,55 hm fra Knaben og omegn. Thorkildsen oppbevarer også arkivet etter skipsverftet Simek AS fra Flekkefjord. Dette arkivet har et omfang på 80 hm, og Thorkildsen har fått veiledning om ordning fra Statsarkivet i Kristiansand. Arkivene er ikke registrert i Asta eller publisert på arkivportalen.	Privatperson	Kvinesdal	9	84,55

Kjøring av huder - ca. 1910 - fra Aarenes Lærvarefabrikk i Flekkefjord. ARKIVREF.: SAK D/1554 AARENES LÆRFABRIKK

14

Geografisk fordeling av arkiver

For å få en geografisk oversikt over arkivene er det nødvendig å se hvor arkivene er skapt samt hvor mye dokumentasjon som er samlet inn fra hver kommune.

En analyse av hvor arkivene kommer fra viser at hovedmengden er skapt i kystkommune, med hovedvekt på de største byene Kristiansand og Arendal. Hele 36 % av arkivene kommer fra disse to byene. I omfang utgjør disse over 2900 hyllemeter, noe som utgjør over 44 % av totalmengden. Om lag 12,5 % av arkivene målt i omfang av arkivene er såkalte regional- eller fylkesdekkende samlinger, noe som betyr at de er oppført med Vest-Agder,

Aust-Agder eller med begge Agderfylkene som opprinnelsessted.

Videre på listen følger kommunene Grimstad, Risør, Mandal, Tvedestrand, Lillesand og Farsund. Vennesla er med er med sine 105 arkiver den første innlandskommunen på lista. Innlandskommunene er generelt dårlig dekket. I den nederste enden av tabellen er kommunene Iveland, Songdalen, Sirdal og Bykle. Fra Bykle finnes det kun 6 små privatarkiv.

For noen kommuner oppbevares det flere arkiver, som samlet utgjør lite i omfang. Eksempelvis

Marnardal med sine 109 arkiver, Froland med 80 arkiver og Åmli med 86 arkiver. Til tross for et stort antall arkiver utgjør disse kommunene samlet kun 1 % av totalomfanget. Dette kan skyldes at det er snakk om personarkiver, organisasjonsarkiver og mindre bedrifter som i flere sammenhenger skaper lite dokumentasjon, sammenlignet med større næringsvirksomheter.

Under følger en oversikt over hvor arkivene stammer fra og hvor mye de utgjør i omfang. Tabellen er sortert etter hvilke kommuner som det er bevart mest arkivmateriale fra målt i hyllemeter.

Kommune-nummer	Kommune	Antall arkiv	Arkiv i %
1001	Kristiansand	834	17,93 %
0906	Arendal	838	18,02 %
0904	Grimstad	215	4,62 %
0900	Aust-Agder	176	3,78 %
0901	Risør	146	3,13 %
1002	Mandal	197	4,24 %
0902	Tvedestrand	194	4,17 %
0926	Lillesand	122	2,62 %
1003	Farsund	163	3,50 %
1014	Vennesla	105	2,26 %
0900, 1000	Agder	70	1,51 %
1004	Flekkefjord	168	3,61 %

Antall hyllemeter	Omfang i %
1549,6	23,68 %
1363,2	20,83 %
568,6	8,69 %
531,9	8,13 %
342,1	5,23 %
304,5	4,65 %
278,8	4,26 %
211	3,22 %
202,3	3,09 %
201,2	3,07 %
148,9	2,28 %
140,4	2,15 %

Kommune-nummer	Kommune	Antall arkiv	Arkiv i %
1000	Vest-Agder	133	2,86 %
1029	Lindesnes	119	2,56 %
1037	Kvinesdal	128	2,75 %
1018	Søgne	156	3,35 %
1032	Lyngdal	56	1,20 %
0928	Birkenes	83	1,78 %
0940	Valle	86	1,85 %
1021	Marnardal	109	2,34 %
0911	Gjerstad	71	1,53 %
0937	Evje og Hornnes	45	0,97 %
0919	Froland	80	1,72 %
0938	Bygland	49	1,05 %
1026	Åseral	27	0,58 %
1027	Audnedal	22	0,47 %
1034	Hægebostad	30	0,65 %
0912	Vegårshei	28	0,60 %
0929	Åmli	86	1,85 %
0935	Iveland	13	0,28 %
1017	Sogndalen	48	1,03 %
1046	Sirdal	10	0,22 %
0941	Bykle	6	0,13 %
	Arkiver oppført med flere kommuner	38	0,82 %
		4651	

Antall hyllemeter	Omfang i %
138	2,11 %
107	1,64 %
62	0,95 %
48,5	0,74 %
45,3	0,69 %
35,9	0,55 %
33,1	0,51 %
32,8	0,50 %
30,9	0,47 %
28,1	0,43 %
26,8	0,41 %
25	0,38 %
13,2	0,20 %
13,2	0,20 %
12,8	0,20 %
10	0,15 %
9	0,14 %
7,1	0,11 %
3,3	0,05 %
2,8	0,04 %
0,5	0,01 %
16,4	0,25 %
6544,2	

16

Virksomhetskategori

En virksomhet eller person som har skapt et arkiv omtales gjerne som en privatarkivaktør. Alle privatarkivaktører kan knyttes til en virksomhetskategori. I dette prosjektet har vi inndelt 9 ulike kategorier. Disse er: Organisasjon/Forening; Person; Bedrift; Gårdsarkiv; Samling; Institusjon; Legat/Stiftelse; Utvalg; Annet; Ukjent.

Den kategorien som det finnes flest arkiver fra er uten tvil Organisasjon/Forening. Disse arkivene utgjør over 42 % av den totale mengden. Deretter følger personarkiver med 18,40 %, Bedriftsarkiver

med 17,5 %, Gårdsarkiver med 11,22 % og Samlinger med 8 %. Det bør nevnes at det blant samlingene også kan finnes eksempler på at en samling kan bestå av flere arkiver, som igjen kunne falt inn under de overnevnte kategoriene.

Bildet endres noe om man tar utgangspunkt i hva arkivene utgjør i omfang. Bedriftsarkivene utgjør hele 2/3 av totalmengden. Årsaken til dette kan skyldes at store bedrifter skaper mye dokumentasjon. Videre på listen følger organisasjons- og foreningsarkiver med 16 % av

totalomfanget, Samlinger med 8,4 og Personarkiver med 5,9 %. Selv om det finnes over 500 gårdsarkiver så utgjør de lite i den totale mengden. Kun 0,5 % av totalmengden er gårdsarkiver. Det bør nevnes at Statsarkivet i Kristiansand kategoriserer i sitt system Gårdsarkiver som samlinger. I denne rapporten har disse arkivene blitt definert som Gårdsarkiv.

Under følger en oversikt over antall arkiver fordelt på virksomhetskategorier.

Aktørkategori	Arkiver	
	Antall	Prosent
Organisasjon	1969	42,33 %
Person	856	18,40 %
Bedrift	817	17,57 %
Gårdsarkiv	522	11,22 %
Samling	376	8,08 %
Institusjon	55	1,18 %
Legat/stiftelse	47	1,01 %
Utvalg	6	0,13 %
Annet	2	0,04 %
Ukjent	1	0,02 %

Omfang	
Hyllemeter	Prosent
1055,73	16,13 %
388,76	5,94 %
4363,04	66,67 %
37,1	0,57 %
554,37	8,47 %
116,38	1,78 %
27,63	0,42 %
1,14	0,02 %
0,25	0,00 %
0,01	0,00 %

Organisasjons- og foreningsarkiver

Hvis privatarkivaktøren er en organisasjon/forening kan aktøren også knyttes til en organisasjonskategori basert på standarder utarbeidet av Statistisk sentralbyrå. Det er dermed mulig å få en oversikt over hva slags forenings- og organisasjonsarkiver som er bevart. I denne rapporten har arkiv som kan plasseres i flere kategorier blitt plassert der det som antas er arkivets primære organisasjonskategori. Det tas høyde for at arkiver kan ha blitt feilregistrert.

På et overordnet nivå kan det deles inn i 13 hovedkategorier. Disse kan igjen deles inn i underkategorier.

Kartleggingen viser at over 26 % av organisasjons- og foreningsarkivene omfatter arkiver som kommer inn under kategorien Idrett, ungdoms- og fritidsorganisasjoner. Dette er bl.a. idrettslag, ungdomslag og kvinneorganisasjoner. Videre følger Humanitære og sosiale organisasjoner (13,8

%), Religiøse organisasjoner (11,3 %), Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst (11,3 %) og Politiske partier og tilknyttede organisasjoner, politiske bevegelser (10,8 %).

Under følger en oversikt over de 1969 organisasjons- og foreningsarkivene fordelt på overordnet nivå. Oversikten er sortert etter kategorikode.

Kategori-kode	Organisasjonskategori	Arkiver	
		Antall	Prosent
1	Jord, skog, fiske, fangst	223	11,4 %
2	Industri og håndverk	44	2,2 %
3	Handel	20	1,0 %
4	Bank og forsikring, transport og service	57	2,9 %
5	Arbeidsgiverorganisasjoner	8	0,4 %
6	Arbeidsgiver- og yrkesorganisasjoner med underkategorier	220	11,2 %
7	Produktivitet og teknikk	33	1,7 %
8	Vitenskap, kultur, internasjonalt samarbeid	107	5,4 %
9	Humanitære og sosiale organisasjoner	272	13,8 %
10	Idrett, ungdoms- og fritidsorganisasjoner	527	26,8 %
11	Religiøse organisasjoner	223	11,4 %
12	Politiske partier og tilknyttede organisasjoner, politiske bevegelser og kampanjer	212	10,8 %
13	Uspesifisert	18	0,9 %

Omfang	
Hm	Prosent
121,89	11,5 %
26,24	2,5 %
18,49	1,8 %
26,39	2,5 %
19,42	1,8 %
140,62	13,3 %
20,52	1,9 %
66,34	6,3 %
102,14	9,7 %
300,25	28,4 %
63,81	6,0 %
140,53	13,3 %
9,09	0,9 %

18

Bedriftsarkiver

Bedriftsarkivene utgjør 1/3 av alle de bevarte privatarkivene målt i omfang. Hele 4363 hm stammer fra 817 næringsvirksomheter. Ved å knytte bedriftene til Norsk standard for næringsgruppering (SN2007), som er Statistisk sentralbyrås redskap for å dele inn

næringsvirksomheter kan man danne seg et bilde av hva slags virksomheter som er dokumentert.

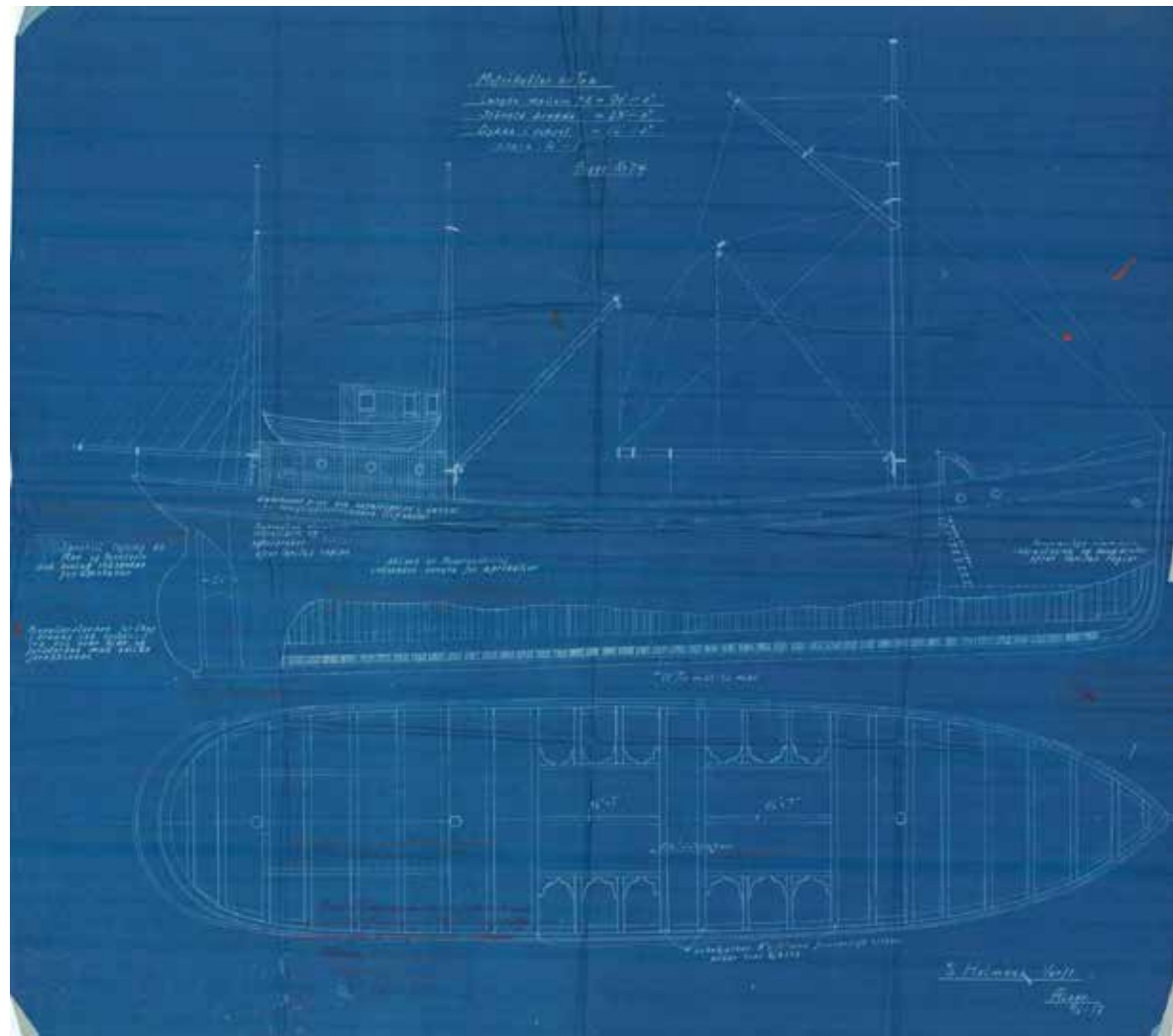
I *Vedlegg 2: Bevarte bedriftsarkiver fordelt på næring* finnes en detaljert oversikt over hva slags næringer bedriftene er knyttet til. Arkiver som er

kategorisert med flere næringer har blitt plassert på den kategorien som har vært hovednæringen. Det tas høyde for at arkiver kan ha blitt feilregistrert.

Under følger en oversikt over de 15 største næringskategoriene målt i hyllemeter.

Næringskategori		Arkiver	
		Antall	Prosent
50	Sjøfart	143	17,52 %
64	Finansieringsvirksomhet	64	7,84 %
30	Produksjon av andre transportmidler	29	3,55 %
69	Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting	20	2,45 %
24	Produksjon av metaller	18	2 %
52	Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	12	1 %
74	Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	22	3 %
71	Arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet, og teknisk prøving og analyse	18	2 %
47	Detaljhandel, unntatt med motorvogner	91	11 %
65	Forsikringsvirksomhet og pensjonskasser, unntatt trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	32	4 %
17	Produksjon av papir og papirvarer	4	0 %
28	Produksjon av maskiner og utstyr til generell bruk, ikke nevnt annet sted	8	1 %
13	Produksjon av tekstiler	12	1 %
58	Forlagsvirksomhet	17	2 %
16	Produksjon av trelast og varer av tre, kork, strå og flettematerialer, unntatt møbler	35	4 %

Omfang		Hvilke arkiver/næringer faller inn under denne kategorien?
Hm	Prosent	
888,61	20,64 %	Rederiarkiver
505,92	11,75 %	Sparebankarkiver
339,84	7,89 %	Skipsverft og båtprodusenter
335,96	7,80 %	Advokatarkiver
325,86	7,57 %	Jernverksarkiver, deriblant Nes Jernverk
270,16	6,27 %	Skipsmeglingskonsernet Johan G. Olsen
263,85	6,13 %	Profesjonelle fotografer
181,82	4,22 %	Arkitektarkiver
169,14	3,93 %	Butikk- og forretningsarkiver
155,21	3,60 %	Sjøforsikringsarkiver
122,52	2,85 %	Papirprodusenten Hunsfos fabrikker
101,89	2,37 %	Arkiver etter mekaniske verksteder
92,85	2,16 %	Tekstilprodusenter som Sjølingstad Uldvarefabrik og Høie fabrikker
85,18	1,98 %	Aviser og avisfoto
70,56	1,64 %	Arkiver etter sagbruk og tresliperier

Som tabellen viser er den største næringskategorien knyttet til sjøfart. Hele 143 arkiver fordelt på 888 hyllemeter er sjøfartsarkiver. Disse omfangsrike arkivene er i all hovedsak rederiarkiver. Videre følger finansarkiver (505 hm) som i hovedsak er sparebankarkiver arkiver, etter skipsverft og båtprodusenter (339 hm).

Hovedtegning av motorkutteren «Ameta». Bygget ved Holmens verft i Risør i 1918. Arkivref. PA-1201, HOLMENS VERFT

20

De største bedriftsarkivene

Under følger en oversikt over de største bedriftsarkivene som er bevart. Tabellen viser ytterår for arkivet, omfang målt i

hyllemeter, kommune, oppbevaringssted samt hovedaktiviteten til arkivskaper.

Arkiv	Ytterår		Hm	Kommune	Oppbevaringssted	Virksomhet
Johan G. Olsen	1908	1985	224,4	Kristiansand	Statsarkivet Kr.sand	Konsern med flere virksomheter. Bl.a. rederi- og skipsmegling, trelast- og parkettproduksjon
Prebensen Rederi	1830	1941	169	Risør	KUBEN	Handelshus med virksomheter innen sjøfart, iseksport, trelasthandel, sagbruk, skogsdrift og mølledrift
Jacob Aall & Søn	1838	1966	138	Tvedestrand	Nes Jernverksmuseum	Jernverksdrift på Nes Verk, samt skogbruk, gruvedrift og sagbruk
Advokatfirma Andersen og Fjalstad	1922	1990	118,4	Arendal	KUBEN	Advokatfirma
Arendals Dampskibsselskab (ADS)	1870	2001	118,1	Arendal	KUBEN	Rederi med rutetrafikk langs kysten. Senere rutebil og transportselskap
Hunsfos fabrikker	1886	2011	116	Vennesla	Statsarkivet Kr.sand	Papirproduksjon
Båtservice Verft A/S	1946	2009	91,13	Mandal	Statsarkivet Kr.sand	Skipsverft
Simek AS, skipsverft Flekkefjord	1967	2018	80	Flekkefjord	Ole Z. Thorkildsen	Skipsverft
Arnt J. Mørland	1906	1991	80	Arendal	KUBEN	Rederi
Sannes og Steen's Arkitektkontor A/S	1954	2001	75	Kristiansand	Statsarkivet Kr.sand	Arkitektfirma
Bendixens rederiarkiv	1916	1985	74,1	Lillesand	KUBEN	Rederi
Arendal Smelteverk	1912	2000	70,14	Arendal	KUBEN	Produsent av silisiumkarbid
Pusnes Mekaniske verksted	1882	1978	70	Arendal	KUBEN	Skipsverft og produsent av skipsvinsjer
Hans Johnsen	1825	1994	68,8	Kristiansand	Statsarkivet Kr.sand	Handelsfirma innen bygningsartikler

Arkiv	Ytterår		Hm	Kommune	Oppbevaringssted	Virksomhet
Fotograf Ivar Hamre	1938	2014	61,7	Kristiansand	Statsarkivet Kr.sand	Fotograf og fotoforretning
O.T. Tønnevoold	1920	1993	59	Grimstad	KUBEN	Rederi
Sjølingstad Uldvarefabrik	1893	2003	58,3	Lindesnes	Statsarkivet Kr.sand	Tekstilproduksjon
Christianssands Skibsassuranceforening, gjensidig	1900	1996	57,3	Kristiansand	Statsarkivet	Sjøforsikring
Advokat Halvard Duesund	1973	2004	56,1	Grimstad	KUBEN	Advokatfirma
Th. Brøvigs Rederi	1851	1991	55,5	Farsund	Statsarkivet Kr.sand	Rederi

Oversikten over de største bevarte bedriftsarkivene inneholder flere hjørnesteinsbedrifter som Hunsfos fabrikker i Vennesla, Sjølingstad Uldvarefabrik i Lindesnes, Pusnes mekaniske verksted på Tromøy, Jacob Aall & Søn på Nes Verk, Simek AS i Flekkefjord og Arendal Smelteverk på Eydehavn. Felles for dem er at de alle har drevet med produksjon innen et spesialområde, men at virksomheten til slutt ble lagt ned. Unntaket er Båtservice Verft i Mandal.

Oversikten inneholder også flere store rederiarkiver som Prebensens rederi fra Risør, Mørlands rederi i Arendal, Arendals Dampskibsselskap, Bendixens rederi fra Lillesand

og Th. Brøvigs rederi fra Farsund. I likhet med de store hjørnesteinsbedriftene nevnt ovenfor er også dette redier som har avsluttet sin virksomhet.

Det største bedriftsarkivet som er bevart stammer fra Johan G. Olsen. Dette er et konsern som har drevet innen flere virksomheter og som fremdeles er aktiv. I oversikten finnes det også plass til noen utøvende yrker som advokatfirmaene Halvard Duesund og Andersen og Fjalstad, arkitektkontoret Sannes og Steen samt fotograf Ivar Hamre fra Kristiansand.

De fleste store bedriftsarkivene er oppbevart enten på Statsarkivet i Kristiansand eller på KUBEN i

Arendal. Unntaket er jernverksarkivet Jacob Aall & Søn som befinner seg på Nes Jernverksmuseum og arkivet etter skipsverftet Simek som oppbevares hos Ole Z. Thorkildsen i Kvinesdal.

Oversikten viser at de store arkivene ikke bare stammer fra regionhovedstedene Kristiansand og Arendal, men at flere kommuner er representert. Det er imidlertid få store bedriftsarkiver som stammer fra innlandskommunene. Noe av årsaken kan skyldes at de store virksomhetene lå i bykommunene langs kysten.

22

Tidsperiode

Det er mulig å tidfeste når arkivene er skapt ved å ta utgangspunkt i første ytterår for arkivet. Unntaket er de arkiver der ytterår ikke er oppgitt.

Hoveddelen av privatarkivene som er bevart er skapt i perioden 1850-1945. Om lag halvparten av arkivene er skapt etter 1900. Det er færre arkiver som er skapt etter 2000. Årsaken kan være at mange arkiver fra denne perioden er skapt og lagret elektronisk. En annen årsak kan være at mange av arkivene er så nye at ingen enda har vurdert å levere dem til en arkivinstitusjon.

Per 1.7.2021 var det kun bevart 3 elektroniske privatarkiv fra Agder.

Tidsperiode	Arkiver	
	Antall	Prosent
Før 1600	65	1,4 %
1600-1699	192	4,1 %
1700-1799	314	6,8 %
1800-1845	312	6,7 %
1850-1899	917	19,7 %
1900-1945	1414	30,4 %
1946-1973	585	12,6 %
1973-2020	371	8,0 %
Udatert	481	10,3 %
	4651	

Omfang	
Hyllemeter	Prosent
50,1	0,8 %
87,7	1,3 %
274,2	4,2 %
714,8	10,9 %
1645,1	25,1 %
2228,2	34,0 %
819,2	12,5 %
493,8	7,5 %
231,1	3,5 %
6544,2	

Kapittel 2: Samfunnsanalyse av samfunnsutviklingen på Agder i perioden 1900-2020

Innledning

Rasjonell innsamling og bevaring av privatarkiv forutsetter kunnskap om den historiske samfunnsutviklingen, jfr. grunnboka om Privatarkiver s. 24: "I arbeidet med å bevare privatarkiver er en fortsatt nødt til å argumentere for hvorfor konkrete arkiver er bevaringsverdige, og utvalget er avhengig av en bevisst prioritering. Det forutsetter god kjennskap til hvordan samfunnet har utviklet seg på ulike sektorer, og hvilke trender og krefter som har vært toneangivende til enhver tid." Hensikten med samfunnsanalysen er derfor å blinke ut hovedlinjer som kan legges til grunn for innsamlingsarbeidet.

Den foreliggende analysen gir en generell oversikt over samfunnsutviklingen i Agder i tidsrommet ca. 1900 og 2020, med særlig vekt på fenomener som kan tenkes å ha generert privatarkivmateriale. Tanken er at analysen skal kunne brukes som en referanseramme for å avdekke huller i den eksisterende bestanden av privatarkiv. Ved å speile bestandsanalysen opp mot samfunnsanalysen vil man kunne identifisere samfunnselementer som er dårlig dokumentert. I neste omgang kan dette gi et rasjonelt grunnlag for innsamling av historisk viktige privatarkiver.

Avgrensing

Det er ønskelig at analysen skal ha et tyngdepunkt på tiden etter krigen, ettersom det fortrinnsvis er der vi mangler privatarkivmateriale og/

eller kan ha håp om å innhente denne typen materiale. Uheldigvis er dette den perioden det er vanskeligst å konkretisere. Det foreligger per dags dato ingen samlende fremstilling av Agders historie i den aktuelle perioden. Vi har derfor valgt å ta utgangspunkt i generell norsk historie samtidig med at vi belyser/kartlegger mer spesifikt regionale/lokale historiske forhold. Bevaringsplanen bør betraktes som et dynamisk dokument som jevnlig må oppdateres i forhold til pågående samfunnsutvikling og endringer i privatarkivsituasjonen i fylket.

I arbeidet med analysen har vi valgt å se Agder under ett snarere enn å dele fylket opp i geografiske soner. De to originale fylkene vil likevel av og til bli omtalt separat. Hensikten er å identifisere generelle tendenser som har manifestert seg i perioden, og som kan (men ikke nødvendigvis må) være representert i ulike lokalområder. Geografiske særegenheter er derfor i mindre grad representert, selv om slikt også i en del tilfeller vil være omtalt.

Inndeling av analysen

Samfunnsanalysen er inndelt i tre perioder:

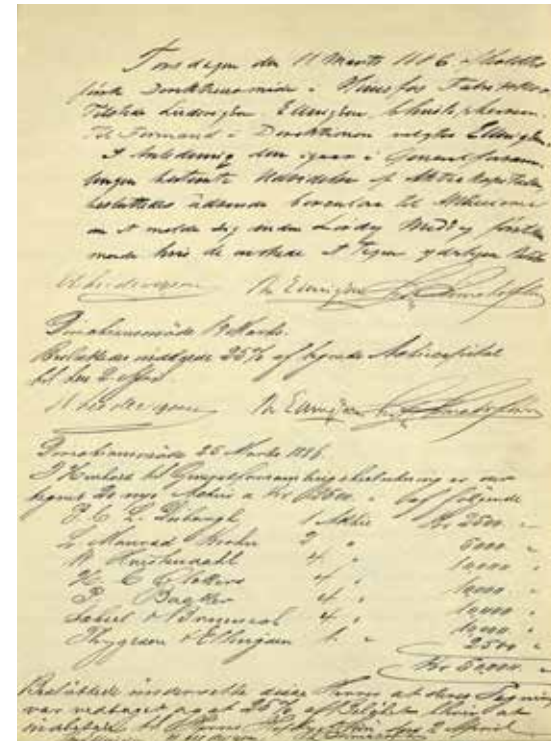
- 1900-1945
- 1946-1973
- 1974-2020

For hver av periodene brytes analysen opp i en serie underkategorier som fordeler seg på følgende måte:

- *Demografi* – demografiske strukturer som preget perioden.
- *Økonomi og næringsliv* – næringer og økonomiske strukturer som preget perioden.
 - Sekundært delt opp i primær-, sekundær- og tertiærnæringer.
- *Organisasjoner, foreninger og bevegelser* – organisasjoner, foreninger og bevegelser som preget perioden, herunder også inkludert slike som ikke utkrystalliserte seg i organisert form.
 - Sekundært delt opp i a) politiske og økonomiske interesseorganisasjoner og b) religiøse, humanitære, ideelle og kulturelle organisasjoner.

I analysen er de generelle tendensene fremhevet med kulepunkter, med nøkkelord uthevet i kursiv. Summen av disse nøkkelordene, fordelt på de ulike periodene, vil i neste omgang danne grunnlag for den kvalitative sammenligningen med bestandsanalysen.

De to første periodene er skrevet av André Eiken (Arkivsenter Sør) Den siste perioden er skrevet av Terje Ellefsen (AAma). Begge har tatt utgangspunkt i en samfunnsanalyse som Kristoffer Vadum (AAma) skrev i 2015.

Styreprotokoll fra første møte Hunfos papirfabrikk i Vennesla.
ARKIVREF.: SAK D/1440 HUNSFOS FABRIKKER

Perioden 1900-1945

Hovedtrekk

Den moderne verden kommer til Agder. Århundret begynner med befolkningsnedgang og vanskelige økonomiske tider. Spesielt i Arendal etter krakket i 1886. Perioden var preget av utvandring og økonomiske kriser i 1921, 1926-27 og 1931-34 med til tider høy arbeidsledighet. Industrien økte sin produksjon til tross for krisene, og velstanden økte for de som hadde arbeid. Til tider store skiller i samfunnet i arbeidslivet og blant ungdomsforeningene. Kristiansand blir viktigere.

Demografi

Demografisk nedgangstid: I Aust-Agder gikk folketallet ned med 8% mellom 1890 og 1920, mens Vest-Agder greide å holde befolkningen stort sett stabil, til dels på grunn av intern innvandring. Her er det byene Kristiansand og Flekkefjord som hindrer faktisk tilbakegang. Grimstad mister 25% av sin befolkning.

Migrasjon: Mye av den demografiske nedgangen skyldtes utvandring til Amerika. Utvandringen preget hele perioden, med en markert bølge i årene 1900-1914, og dempet til en viss grad faren for massearbeidsledighet. Ny utvandringsbølge i 1920-årene. Fra 1931 avtok utvandringen sterkt på grunn av de amerikanske innvandringslovene og det store internasjonale økonomiske tilbakeslaget. Enkelte bygder hadde også en stor

tilbakevendingsprosent, og i Vest-Agder vendte ca. 25% tilbake fra USA. Spesielt Lista hadde mange tilbakevendte, noe som var med på å forme samfunnet der.

Urbanisering: Sterkere fortetning i byene, med 24 % i 1920 mot 15 % i 1875. Sviktende tilgang på billig arbeidskraft på landsbygda. Tidvis press på landsbygda i mellomkrigstiden, men jevnt over sterkere konsentrasjon rundt Arendal, Kristiansand og områdene langs Sørlandsbanen og Setesdalsbanen.

Arbeidsledighet: Vedvarende arbeidsledighet på 20- og 30-tallet. Arbeidsledigheten var større i Aust-Agder enn i Vest-Agder, og gjorde seg spesielt gjeldende i byene. Etter noe bedring på slutten av 20-tallet steg ledigheten igjen på tidlig 30-tallet, men bedret seg på slutten av tiåret.

Økonomi og næringsliv: Sterk satsning på ny industrireisning. Primærnæringene fortsatt stor betydning.

Primærnæringene

Næringene sto for en vesentlig del av sysselsettingen, men etter hvert preget av modernisering og lavere etterspørsel etter arbeidskraft.

Landbruk: Grunnleggende næring. Gjeldsdannelse og dårlige priser tidlig i perioden, men bedre vilkår i årene 1905-20. Krise og gjeld i jordbruket på 20-tallet førte til færre arbeidsplasser, omstilling mot salgsproduksjon. Konjunktorene bedret seg på 30-tallet, men det var først under okkupasjonen (1940-45) at bøndene for alvor kvittet seg med gjelda. Gjeldsgraden var betraktelig lavere i Vest-Agder, men også her var det noe gjeldsproblemer. Melkeprodukter var en sentral attåtnæring for mange bønder.

- *Gartnerier og hagebruk*
- *Bær og pelsdyroppdrett* i mellomkrigstiden.
- *Satsning på samvirker* i mellomkrigstiden.
- *Husdyrhold* tar over for korn.

Skogbruk: Grunnleggende næring. Viktig attåtnæring. Prisfall i skogbruket fra 20-tallet, nedgang i lønninger, arbeidskonflikter. Høykonjunktur ved etterspørsel etter bygningsmaterialer og knott under krigen.

Fiske: Liten produksjon i Aust-Agder, men en viktig attåtnæring. I de vestligste bygdene i Vest-Agder var det derimot en viktig næring. Mellomkrigstiden var preget av overfiske, dårlige konjunkturer og gjeldsbyrde. Samtidig gikk fisket fra å være en kombinasjonsnæring til et heltidsyrke. Rekefiske ble redningen for en del av fisket i vest.

26

Sekundærnæringene

Sterk industrialisering i begynnelsen av perioden. I 1914 fremsto Aust-Agder som et av de fremste industrifylkene i landet. I mellomkrigstiden førte sviktende markeder ute og inne til rasjonalisering og produktutvikling i hele Agder. I Aust-Agder begynte man å sakke etter i mellomkrigstiden. På 30-tallet begynte industrialiseringen av Kristiansand og omegn, med mye kraftkrevende industri. Under okkupasjonstiden opplevde industrien en høykonjunkturperiode, i særlig grad sagbrukene og den kraftkrevende industrien.

- *Treforedlingsindustri*: Industriell produksjon av tremasse, etter hvert også cellulose og papir. En rekke sagbruk, høvlerier og lignende.
- *Elektrokjemisk og elektrometallurgisk industri*: Diverse industri vokste frem, primært i området rundt Arendal og Kristiansand. (aluminiumnitrid/aluminium).
- *Mekaniske verksteder og støperier*: Etablerte seg som en viktig brikke i industriveksten, men innrettet seg for det meste mot skipsbygging.
- *Skipsindustri*: Som følge av satsning på damp og motorkraft i økende grad konsentrert til byene, i motsetning til de lokale skipsbyggeriene i perioden før.
- *Båtbygging*: Båtbygging, bl.a. redningsskøyter, legebåter, ferjer og fiskebåter.
- *Bergverk*: Utvinning av malm og mineraler.

- *Nærings- og nytelsesindustri*: Økt satsning, ved kornmøller, dampbakerier, meierier, bryggerier, tobakksproduksjon, såpefabrikker, og garverier.
- *Generell industri*: Jord- og stenindustri, spinnerier, veverier, farverier, repslugerier, sagbruk og høvlerier, trevarefabrikker, barkemøller, tønneproduksjon, kjettingfabrikker, elektriske artikler, bilverksteder.
- *Jernverk på retur*: De fleste fikk banesår på 1860-tallet. Kun Næs jernverk klarte å omstrukturere seg i forhold til nye markedsutfordringer, og holdt det gående til 1960-årene.
- *Vannkraft og gassverk*: Den første vannkraftutbyggingen tidlig på 1900-tallet var til en viss grad initiert av private aktører, men med det offentlige som pådrivere i neste omgang. Utbygging av vannkraft i Byglandsfjorden og Arendalsvassdraget.
- *Anleggsvirksomhet*: Utbygging av kraftverk, veinett og jernbane ga tilsig av anleggsfolk i innlandsområder. Prosjektene var ofte privat initiert.
- *Tekstil*: Utsatt for hard konkurranse, men overlevde perioden.

Tertiærnæringene

Fortsatt preget av den tradisjonelle næringsstrukturen fra 1800-tallet, med vekt på sjøfart og handel, men med større tilsig av servicenæringene utover i perioden.

Skipsfart og samferdsel: Skipsfartsnæring i omstilling. Utbygging av veinett og jernbane som alternative kommunikasjonslinjer. Kystrutene etter hvert på vikende front:

- *Rederiene* hadde problemer med overgang fra seil til damp, lavkonjunktur tidlig i århundret og spekulasjonsboblen under 1. verdenskrig. Sammenbrudd 1920/21. I 1882 hørte 32 % av tonnasjen hjemme i landsdelen, mot 11 % i 1920. Mellomkrigstidens voksende oljemarked førte til at rederne var i stand til å ta et teknologisk løft fra seil og damp til moderne dieseldrevne motorskip. Tørrlastfrakten gikk derimot langt dårligere. Kristiansand ble viktigere, men moderniseringen gikk til tider langsomt. Kristiansand ble landets største seilskuteby, før flåten gikk helt over til diesel.
- *Lokale rutebåtselskaper*, eksempelvis Arendal Dampskibsselskab
- *Rutebilselskaper* erstattet gradvis skysstellet utover i perioden.
- *Lokale jernbaner* ble bygget ut tidlig i århundret: Setesdalsbanen 1896, Lillesand-Flaksvandbanen 1896, Flekkefjordbanene 1904, Grimstadbanen 1907, Treungenbanen 1913 forbundet av Sørlandsbanen på 30-tallet; til Arendal 1935, Kristiansand 1938.

Varehandel

- *Detaljhandel, landhandler, engroshandel og agentur*
- *Samvirkelag/forbudsforeninger.* Forbrukersamvirker tilsluttet (NKL – Norges kooperative landsforbund). Vokste fram mellom 1910- og 30-tallet.

Bank og forsikring

- *Sparebanker, handelsbanker.* Noen banker gikk konkurs i mellomkrigstiden, mens nye kom til.
- *Skipsassuranse*

Turisme og fritid: Økt framkommelighet i innlandet. Sterk økning i antall turister på 30-tallet:

- *Hoteller og pensjonater* fra århundreskiftet.
- *Campingplasser* så dagens lys på 20- og 30-tallet
- *Næringsliv knyttet til turisme.* Båtliv med fritidsbåter slo gradvis igjennom fra 1920-tallet, med nytt næringsgrunnlag for gamle båtbyggerier og verksteder.

Privatskoler: Flere utdanningsveier utenom det ordinære skolevesenet, deriblant ved en del privatskoler som folkehøyskoler, kristelige ungdomsskoler og øvrige privatskoler

Media: Viderefører tendensen fra perioden før.

- *Lokalaviser* med ulik politisk avskygning
- *Trykkerier*

Organisasjoner, foreninger og bevegelser

Moderne organisasjoner oppstod i Norge fra midten av 1800-tallet. Fra hundreårsskiftet i 1900 steg både antall organisasjoner og antall medlemmer.

Økonomiske og politiske interesseorganisasjoner:

Sterk vekst

Landbruk: Behovet for omstilling og rasjonalisering innen jordbruket stimulerte til utstrakt organisert virksomhet. De harde forholdene i mellomkrigstiden ble møtt med samvirker og felleskjøp.

- *Norges bondelag* med lokallag og andre fagpolitiske organisasjoner
- *Hagebrukslag*
- *Landshusholdningsselskap*
- *Fjøsregnskapslag*
- *Kontrollforeninger*
- *Samvirker* ved meierisamvirker etc.
- *Felleskjøp*

Fiske: Tilsvarende tilløp til organisering og samvirker innen fiskerinæringen:

- *Salgs- og eksportlag*
- *Garn- og båtassuranseforeninger*
- *Fiskeriselskaper*

Skogbruk: Samarbeid og organisering av skogeiere på Agder fikk et gjennombrudd:

- *Skogselskap*

- *Skogeierlag*
- *Tømmersalgslag*
- *Fellesfløtning*

Kraft:

- *Brukseierforeninger*

Bransjeorganisasjoner:

- *Spesifikke interesseforeninger* innen industri, handelsstand og rederibransje. Variert tilslutning.
- *Sørlandsk industri-, veilednings- og omsetningskontor* opprettet i Kristiansand i 1926, som dannet mønster for tilsvarende småindustrikontorer over hele landet.

Fagbevegelse: Økt organisering, først blant håndverkere og arbeidere, siden utvidet mot andre typer arbeidstakere. En del tilbakegang under krisetidene på 20- og 30-tallet; vekst i oppgangstider. Fra 1926/27 økte nyrekrutteringen, men den virkelig store veksten kom først omkring 1935.

- *Arbeidernes faglige landsorganisasjon* (LO) 1899, lokale foreninger tilknyttet ulike yrkesgrupper.
- *Foreninger for tjenestemenn og funksjonærer* innstilt på å danne sine egne sammenslutninger: Lektorer og lærere, maskinister, formenn og verksmestere, embetsmenn, handels- og kontorfunksjonærer, hotell- og restaurantarbeidere og kommunale funksjonærer. Blant disse var også et stigende antall kvinner.

Arbeidsgiverforeninger. Tilsvarende tendens mot organisering av arbeidsgivere:

- *Norsk Arbeidsgiverforening* 1900, med lokale særforbund. I mellomkrigstiden sto fortsatt mange av bedriftene på Sørlandet utenfor Arbeidsgiverforeningen.

Arbeiderbevegelse: Arbeiderbevegelsen konsoliderte seg gradvis utover i mellomkrigstiden. I en rekke bygder fikk bevegelsen egne lokaler ved Folkets Hus. Fikk organisatoriske uttrykk på en rekke felter:

- Ungdomslag, kvinnegrupper etc.
- Idrett, teater, musikkorps, sangforeninger, radioklubber etc.

Politikk:

Polarisering rundt de store politiske sakene ved århundreskiftet, som striden om republikk eller monarki i 1905.

- *Venstre.* Sterke i Vest-Agder
- *Høyre*
- *Arbeiderpartiet.* Sammenlignet med landet for øvrig tok det tid før Arbeiderpartiet fikk ordentlig fotfeste på Agder, men med visse lokale variasjoner. Partiet gjorde seg gradvis mer gjeldende i landsdelen utover i mellomkrigstiden, særlig på 30-tallet.
- *Bondepartiet* gjorde seg sterkt gjeldende etter stiftelsen i 1920.
- *Norges Samfundshjelp* etablerte seg i Arendal på 20-tallet: Høyreorientert borgervern som tok sikte på å holde i gang virksomheter som ble stanset av streik. Arbeiderne i Arendal etablerte

på sin side et eget ordensvern.

- *Nasjonal samling* slo aldri skikkelig rot på Agder, men hadde en viss oppslutning i byene, særlig i Arendal (7,4 % i 1934) og Grimstad (5,5 % i 1936). I Setesdal fikk partiet et visst innpass ved samarbeid med krisehjelpen. Under krigen steg medlemstallet til omkring 2000 medlemmer på Agder i 1943. Det var vanskelig å melde seg ut.
- *Kvinnesak:* Norske Kvinners Nasjonalråd (1904) samordnet ulike kvinneforeninger rundt om i landet.
- *Avholdssak:* Over 80% for et forbud av alkoholsalg i 1919. Mange var også med i diverse avholdsforeninger, med 6,8% av befolkningen i Aust-Agder og 14,2% i Vest-Agder i 1905. Kristne avholdsbevegelse; Livssynsnytrale avholdsbevegelser. Lister ved diverse kommunevalg.
- *Språkpolitikk.* Fra århundreskiftet til ca. 1920 sto målsaken sterkt, spesielt i de indre bygder og mellombygdene: Mållag; Riksmålsforbundet.

Religiøse, humanitære, kulturelle og ideelle organisasjoner

Sterk vekst i religiøse, humanitære og ideelle organisasjoner.

Religion: Perioden er preget av en vekkelsesbølge 1895-1910. I kriseårene tidlig på 20- og 30-tallet satte en rekke vekkelsesbevegelser preg på landsdelen. En rekke kristelige organisasjoner gjorde seg gjeldende, både i tilknytning til statskirken og uavhengig av denne:

- *Lekmannsbevegelsene*
- *Misjonsorganisasjoner*
- *Dissentermenigheter.* I 1910 stod 6,2% av befolkningen i Aust-Agder i diverse dissentermenigheter, mot 3,2% i Vest-Agder. Særlig Arendal var et viktig senter for disse. Metodistkirken, baptistkirken, adventistkirken og frikirken allerede etablert ved århundreskiftet. Den katolske kirke 1911, misjonsforbundet og pinsevevne fra mellomkrigstiden. Guds menighet på Vegårshei stiftet i 1889.
- *Oxfordbevegelsen* på midten av 30-tallet.
- *Sideordnet foreningsliv* i form av kristne sangforeninger, ungdomsforeninger etc.

Ideell og humanitær virksomhet

- *Kampen mot tuberkulose* ble fra begynnelsen av 1900-tallet sterkere organisert, dels ved offentlige tiltak, men også ved sanitetsforeninger, helselag, sanatorier og andre private institusjoner. Norske Kvinners sanitetsforening, Nasjonalforeningen mot Tuberkulose, Norges Røde Kors.
- *Frivillige organisasjoner* var fortsatt viktige innen sosialarbeid overfor fattige og gamle.
- *Foreninger til hjelp for arbeidsledige:* Ulik ideologisk tilhørighet. Ungdomshjelpen var et kirkelig foretak som bl.a. gjennom lokale menighetskomiteer samlet inn penger for å få satt ungdom i arbeid.
- *Bygdefolkets krisehjelp* fikk et visst nedslag i indre bygder i Aust-Agder på 30-tallet, spesielt i Setesdal.

Idrett og fritid

- *Turistforeninger.* Arendal og Opland Turistforening stiftet i 1890, la sammen med søsterorganisasjonen i Kristiansand til rette for turisme gjennom en rekke turiststasjoner.
- *Idrettsbevegelsen* organiserte seg i en rekke ulike lag og særforbund i årene 1890-1920. Sterk vekst i medlemstall på 20- og 30-tallet. Turn, skytterlag, skøyte- og skisport, fotball og friidrett.
- *Arbeideridretten* vokste frem som en parallell idrettsbevegelse i mellomkrigstiden. Oppmykning av skillet mellom borgerlig idrett og arbeideridrett, med prinsippvedtak om sammenslutning i Norges idrettsforbund fra 1939.
- *Frilynte ungdomslag.* En rekke nye lag ble stiftet. Satsning på egne lokaler ved ungdomshus.
- *Kristelige ungdomslag*
- *Speiderbevegelsen:* Speiderforbund for gutter og jenter; KFUK/KFUM
- *Historielag*

Høsting av kål i Gjerstad i mellomkrigstiden. ARKIVREF: PA-2779, MELAAAS FOTOSAMLING

Perioden 1946-1973

Hovedtrekk

Tiltagende befolkningsvekst i tiårene etter krigen. Økt urbanisering. Økt forbruk. Flere kvinner ut i arbeidslivet. Økonomisk vekst, særlig for industri og tjenesteytende næringer. Nedgang i jordbruket. Sterk økning i offentlig sektor. Mens trygg optimisme preget overgangen fra 50-60-åra, var en gryende uvisse om fremtid, samfunn og styre merkbart først på 70-tallet.

Demografi

Tiltagende befolkningsvekst: I Aust-Agder gikk man fra regresjon til gradvis økende vekst, men fylket hadde fortsatt færre innbyggere i 1970 enn i 1850. Den totale andelen av Norges befolkning var også halvert fra 4,2% til 2,1%. Det meste av befolkningsveksten var ved kysten, mens for eksempel Setesdal hadde fortsatt tilbakegang i folketallet. I Vest-Agder vokste befolkningen konstant. På 60-tallet var veksten den største i landet. Enkelte innlandsområder hadde tilbakegang i perioder, men over det hele ble det ikke færre innbyggere i noe dalføre. Kristiansand og omegn vokste mest og konstant.

Urbanisering: Bevegelse fra bygd til byregioner og bygdebyer. Mindre skiller mellom landsdeler og bygdelag: primærnæringene var ikke lenger dominerende på bygdene. Mer næringsliv ble konsentrert til bygdebyene og Kristiansand.

Kjønnsforhold: Mens kjernefamilien og husmoridealet sto sterkt på 50-tallet, med færre kvinner i det betalte yrkeslivet, gikk tendensen på 60-tallet i motsatt retning. Flere kvinner tok utdanning, gifte kvinner tok oftere lønnet arbeid. Kvinnene flyttet på seg, og bidro til den tiltagende urbaniseringen.

Migrasjon: På landsbasis, innslag av flyktninger og arbeidsinnvandrere fra Sørøst-Europa, Jugoslavia, Tyrkia og Pakistan fra begynnelsen av 60-tallet. Mest et byfenomen.

Økonomi og næringsliv. Sterk industrialisering. Primærnæringer på retur. Tertiærnæringer i fremvekst.

Primærnæringene

En stadig lavere del av sysselsettingen, men fortsatt den viktigste næringen i distriktene. Stølsdriften ble borte.

Landbruk: Færre sysselsatte, men med økt produktivitet på grunn av mekanisering og modernisering. Traktoren erstattet hesten. I mindre grad kombinert med skogbruk som attåtnæring.

- Åker og eng tilbake i areal i Aust-Agder, eng fortsatt viktig i Vest.
- Hagebruk, grønnsaker: Økt areal

Skogbruk: Færre sysselsatte, men med økt produktivitet på grunn av maskiner og vitenskapsbasert drift. Skogbruk spilte en stor rolle gjennom hele perioden. Mye av tømmeret gikk til treforedlingsindustrien.

Fiske: Sterk nedgang i sysselsettingen. I Aust-Agder var fisket en marginal næring. Likevel en viktig verdiskapning i enkelte kystkommuner. I Vest-Agder var fisket langt viktigere.

Sekundærnæringene

Industrien ble stadig mer rasjonalisert, med mindre sysselsetting. Industrien samlet seg i byene. Mye av industrien var fokusert på produksjon av råvarer og halvfabrikata.

- *Verkstedsprodukter:* Produksjon av metallvarer, maskiner, elektriske apparater, transportmidler utgjorde 58 % av industrisysselsettingen, mot 36 % på landsbasis. Den representerer mye av veksten på 60-tallet.
- *Elektrokjemisk og elektrometallurgisk industri:* Produksjon av silisiumkarbid i Arendal og i Lillesand fra 1965, sterkere konkurranse innen aluminiumsproduksjon, med nedleggelse i Arendal i 1975. I Kristiansand fortsatte industrien å vokse. Nye fabrikker i Kvinesdal og på Lista.
- *Plastbåtindustri* i Evje og Hornnes og Grimstad-Arendalsområdet fikk en sterk start i begynnelsen av 60-åra.

- *Båtbygging*: Båtbygging, bl.a. redningsskøyter, legebåter, ferjer, fiskebåter. Blant annet omfattende i Risør. Nådde et høydepunkt på 50-tallet.
- *Verftsindustri*. Fortsatt viktig frem til shipping og oljekrisen på midten av 70-tallet.
- *Rederier*: Fortsatt viktig i Kristiansand, men med mindre sysselssetting.
- *Glassfiberindustri* (Birkenes fra 1971, Norsk Glassfiber)
- *Elektroteknisk industri* (1960-tallet Statronic og Elektrisk Bureau, senere Kitron)
- *Treforedlingsindustri*. Sagbruk, høvlerier, snekkerier
- *Jord- og steinvareindustri* i innlandet
- Næringsmiddelindustri i Grimstadorrådet
- *Bilverksteder*
- *Vannkraft*: Aust-Agder hadde i 1973 omkring 3,3 % av den utbygde vannkraften i landet. Utbygging av vannkraft i Iveland, Froland, Gjerstad, Birkenes, Valle, Åmli og Bygland. Av særlig betydning var Brokke i Valle 1965. Særlig viktig for sysselssetting og økonomi i Setesdalsregionen. I Vest-Agder ble Sira-Kvina anlegget bygd på 50-tallet.
- *Bergverk*: Utfasing av nikkilverk i Evje like etter krigen. Tilløp til renessanse ved gruver i Øyestad. På 70-tallet var det imidlertid bare mineralforekomster som ga grunnlag for drift, i første rekke ved feltspat og kvarts. Betydelig utvinning av molybden ved Knaben frem til 1973.

- *Tobakk*: Kristiansand hadde 6 av 24 tobakksfabrikker i Norge på 50-tallet.
- *Tekstil*: Tradisjonelt viktig i Vest-Agder, men med kraftig nedgang i sysselsettingen. Likevel forholdsvis stor på landsbasis.

Tertiærnæringene

Norge ble et forbrukersamfunn. En god del sysselsetting i varehandel, mindre i engros. Veksten var nært forbundet med ekspansjonen i reiselivsnæringen etter krigen.

Skipsfart og samferdsel: Skipsfart spilte fortsatt en viktig rolle. Stadig mer landtransport.

- *Skipsfart*: I 1974 utgjorde fylkets handelsflåte ca. 6,6 % av Norges tonnasje, mot 4 % i 1955. 8,4 % av landets sjøfolk kom fra Agder, på landsbasis kun slått av Bergen.
- *Rutebåtene* forsvant nesten.
- *Lokale jernbaner* ble lagt ned.
- *Innenlands veitransport* ble stadig viktigere.

Turisme og fritid: Rundt midten av århundret hadde Sørlandet etablert seg som Norges fremste ferieparadis. Stadig viktigere for næringslivet på Sørlandet.

- *Hotellnæring*
- *Hytteutbygging*
- *Reiselivsanlegg*

Varehandel:

- *Detaljhandel, landhandel*
- *Engroshandel*
- *Samvirkelag/forbruksforeninger* tilsluttet NKL – Norges kooperative landsforbund, glansperiode på 60-tallet.

Bank og forsikring:

- *Sparebanker, handelsbanker*
- Skipsassuranse

Boligbyggelag med et visst nedslag på Agder.

Media: Viderefører tendensen fra perioden før.

- *Lokalaviser* med ulik politisk avskygning
- *Trykkerier*

Organisasjoner, foreninger og bevegelser

I stor grad en videreføring og utbygging av det organisasjonslandskapet som var etablert i foregående periode, men med visse nye innslag.

Økonomiske og politiske interesseorganisasjoner:

Sterk utvikling med nye tendenser mot grasrotengasjement på slutten av 60-tallet.

Landbruk: Videreføring fra forrige periode

Fiske: Videreføring fra forrige periode

Skogbruk: Videreføring fra forrige periode

Bransjeorganisasjoner: Videreføring fra forrige periode

Fagbevegelse: Fagforeninger i fortsatt sterk vekst. Videreføring fra forrige periode

Politikk: Politiske partier i sterk utvikling.

- *Arbeiderpartiets* storhetstid
- *Sosialistisk Folkeparti* 1961
- *Sosialistisk valgforbund* 1973.
- *Anders Langes parti* 1973 (Fremskrittspartiet fra 1976).
- *Nei til atomvåpen* fra slutten av 50-tallet.
- *Språkpolitikk:* Strid om samnorsk på 50-tallet.
- Europeisk samarbeid: Engasjement i forbindelse med mulig medlemskap i EEC/EF fra 60-tallet.
- *Grasrotengasjement:* Agder får distriktshøgskoler, som utvikler studentmiljøer. Disse var langt mindre radikale enn ellers i landet.
- *Kristelig Folkeparti* tok over for avholdspartiene.
- *Venstre* på tilbakegang.

Religiøse, humanitære, kulturelle og ideelle organisasjoner

Viderefører mange av tendensene fra perioden før, men med sterkere innslag av sekulære alternativer og tilløp til motkultur.

Religion: Statskirken sto fortsatt sterkt blant folk flest, men med mindre autoritet i samfunnslivet.

- *Lekmannsbevegelser* gjorde seg fortsatt gjeldende. På 70-tallet hadde Vegårshei landets høyeste prosent av folkemengden utenfor statskirken.
- *Nye kirkelige organisasjoner:* Kirkens Nødhjelp, kirkeakademier.
- *Humanetisk forbund* som sekulært alternativ.

Ideell og humanitær virksomhet

- *Norges Husmorforbund* fikk sterk aktualitet på 50-tallet.
- *Naturvern og miljøvern*, gryende engasjement fra slutten av 60-tallet.
- *Bistand*
- *Nasjonalhjelpen* under og etter 2.verdenskrig

Idrett og fritid: Mer fritid. Viderefører tendensene fra forrige periode.

- *Idrettsorganisasjonene* var blitt samlet like før krigen, og idrettslagene vokste til den største massebevegelsen i bygd og by.
- *Ungdomskultur:* Jazzklubber etc.
- **Automobilforbund:** Bilismen grep om seg. Motorførernes avholdsforening.
- *Historielag*

Signert plakat for hopprenn i Nygårdsbakken 3. februar 1963.
ARKIVREF: PA-3013, NYGÅRDSRENNET 1963

Perioden 1973-2020

Hovedtrekk

Sterk befolkningsvekst. Globalisering, ny informasjonsteknologi, voksende oljeøkonomi har endret samfunnet både kulturelt og politisk.

De brede folkelige organisasjonene havnet gradvis mer i bakleksa. Utover i perioden ble innvandring og miljøspørsmål (klimakrisen) i sterkere grad satt på dagsorden.

Det nye fylket Agder ble opprettet 1. januar 2020 ved sammenslåing av Aust-Agder og Vest-Agder som en del av en landsomfattende regionreform.

På tampen av perioden traff koronapandemien hele landet i mars 2020. Dette medførte konsekvenser for kultur- og næringsliv.

Demografi

Sterk befolkningsvekst: Fra 1960-tallet fikk fylket en relativt sterkere befolkningsvekst enn landet som helhet og dermed en økende andel av landets folketall; i 2020 lå andelen på 5,7 prosent. Dette skyldtes i stor grad vekst i Kristiansandsregionen.

Fortetting: I 1970 bodde 54% i tettbygde strøk (herav 92% langs kysten). Kysten har størst befolkningstetthet også i dag. Sterkest vekst i Kristiansandsområdet, svakest i Flekkefjordområdet og Setesdal (2020). Tettstedsandelen var størst i

Kristiansandsområdet og kystkommunene i østre del av fylket (Risør, Tvedestrand, Arendal, Grimstad og Lillesand) der henholdsvis 95 og 84 prosent av befolkningen bodde i tettsteder (2019).

Nedgangen i folketallet i indre strøk har blitt snudd til (svak) vekst i enkelte kommuner i løpet av perioden.

Migrasjon: Sterkere innslag av asylsøkere og innvandrere.

Økonomi og næringsliv: Gjennombrudd for det postindustrielle samfunn. Tidlig i perioden liten vekst i antall bedrifter, men stor vekst i antall arbeidsplasser. Markant nedgang i jordbruket både før og under perioden. Vekst i tjenesteytende næringer og satsning på leveranser til oljeindustri. Privatisering av offentlige virksomheter.

På grunn av utbygging av transportårer har det blitt stadig vanligere med pendling til nabokommuner. Dette merkes spesielt i områdene rundt tidligere Kristiansand kommune.

Agder var det fylket med lavest sysselsettingsandel per 2019. Det er store forskjeller mellom kommunene.

Generelt jobbet kvinner mer deltid enn menn, og i Agder har det en betydelig høyere andel

kvinner i deltid enn ellers i landet. Dette bidro til å reprodusere kjønnsforskjeller og reduserer verdiskapingen i regionen. Det har vært en nedgang i andel kvinner som jobber deltid i Agder fra 55 prosent i 2016 til 51,8 prosent i 2018. Landsgjennomsnittet var i 2018 35,4 prosent.

Primærnæringene

En stadig lavere del av sysselsettingen, også i distriktene.

Landbruk: Agder har lite jordbruksareal sammenlignet med andre landsdeler, men i likhet med andre deler av landet har det også i Agder har det vært nedbygging av landbruket i perioden. De største jordbruksområdene fantes i Grimstad og på Lista. I øst mer hagebruk, spesielt grønnsaker og bær. Desidert mer dyrehold enn dyrking i fylket.

Skogbruk: I 2017 var skogavvirkningen for salg seks prosent av landets samlede avvirkning. Dette var en oppgang fra tidligere tiår. Songdalen, Marnardal, Audnedal og Birkenes har vært viktige skogdriftskommuner.

Fiske: På Agder ble det i 2017 ilandført fangster på i alt 5764 tonn til en førstehåndsverdi på 279 millioner kroner. Av det som ilandføres i fylket, dominerte skalldyrfangsten. I 2017 utgjorde denne 68 prosent av samlet fangstverdi.

34

Kristiansand, Lindesnes og Søgne har vært svært viktige fiskerikommuner, til sammenligning lite i tidligere Aust-Agder. Fangsten har ikke alltid blitt ilandført innenfor fylket.

Havbruk har vært en næring i vekst, særlig i vest, fra 80-tallet av. Viktige kommuner for oppdrett har vært Flekkefjord, Kvinesdal (piggvar) og Farsund (ål og laks). Også mindre eksempler på blåskjeloppdrett langs kysten.

Av ferskvannsfiske finnes flere steder i Agder, deriblant i Lyngdalssvassdraget.

Sekundærnæringene

På 70-tallet hadde Aust-Agder 1,6% og Vest-Agder 3,6% av landets samlede industriproduksjon. Siden omstilling i gamle næringer. Større spesialisering. Satsning på teknologi, IT og kunnskapsindustri. Tradisjonelle næringer på retur: Tremasseindustri, skipsbygging, prosessindustri og håndverksbasert småindustri.

De østlige delene av Aust-Agder har manglet nyetableringer som kunne ta rollen til den nedadgående tremasseindustrien. Setesdal har i liten grad utviklet moderne industri. Aust-Agder ble et av de minst industrielle fylkene i landet.

Mindre sysselsetting i begge fylkene, til tross for at en del industri overlevde i Kristiansand og omegn.

Agder er nummer ni av landets elleve fylker etter industrisysselsettingen. Bare Troms og Finnmark og Oslo har mindre sysselsetting i denne næringen (2017).

Verkstedindustrien (metallvarer, maskiner, elektrisk materiell og transportmidler med videre), med i alt 44% av sysselsettingen i industri (2017), primær jern- og metallindustri 10%.

Mekanisk industri og verkstedprodukter:

Mekanisk industri og verkstedsprodukter: Primært lokalisert på kysten, utgjorde den største delen av sysselsettingen i industrien. Over 50% og 65% i Aust- og Vest-Agder spesifikt.

Offshore: Satsningen på teknologi og leveranser til den globale offshoreindustrien skjøt fart i Arendal og Grimstad fra 2000-tallet. Verft og offshoreleverandører i Mandal. Den internasjonale finanskrisen i 2008 rammet også bedrifter som arbeidet med offshore på Agder.

Elektronikk til forsvarsindustri, medisinsk forskning og kommunikasjons- og energisektoren:

Oppsving i industri knyttet til data og elektrisk utstyr i Arendal- og Grimstadorrådet på 1990-tallet, med knoppskyting i andre foretak og teknologisk forskning i samkvem med Høgskolen i Agder, fra 2007 Universitetet i Agder. Teknologipark i Grimstad.

IT-kompetanse: I tilknytning til produksjonen av elektronikk i Arendal- og Grimstadorrådet har det vokst frem et sterkt nasjonalt IT-kompetansemiljø, med særlig fokus på telekommunikasjon og IT til marin virksomhet

Elektrokjemisk industri: Produksjon i Arendal frem til 2005. I Kristiansand, Lillesand, Kvinesdal, Farsund og i Vennesla fortsatte produksjonen.

Vannkraft: Kraftproduksjon fortsatt viktig, særlig i Setesdalsbygdene. Sirdal, Valle og Åseral var de tre største kraftkommunene. Andre kraftkommuner var Vennesla (har tradisjonelt hatt mye vandreven industri), Lindesnes, Marnardal, Kvinesdal og Flekkefjord.

Vindkraft: Utbygging av vindturbinparker i Lista, Sirdal og Lindesnes på 2000-tallet; utgjør pr. 2019 4,5 prosent av samlet vindkraftproduksjon i Norge. Flere konsesjoner gitt for området fra Birkenes/Lillesand og vestover.

Kommersialisert kraftmarked: Dereguleringen av kraftmarkedet på 90-tallet åpnet nye næringer. Plastbåt, livbåter og livredningsutstyr: Evje og Hornnes, Flekkefjord, Arendal, Grimstad, Mandal

Gummi- og plastindustri: Birkenes, Bygland, Lyngdal, Marnardal, Lindesnes og Kristiansand. I 2017 sto gummi-, plast- og mineralsk industri for 7 prosent av industriproduksjonen i fylket.

Treforedling/trelast/trevarer: Åmli, Birkenes, Froland, Vennessla, Lyngdal osv. I 2017 sto trelast-/trevareindustri 13 prosent av industriproduksjonen.

Næringsmidler: Farsund, Lindesnes, Sirdal, Kvinesdal, Lyngdal, Mandal, Flekkefjord, Grimstad, Arendal, Lillesand, Iveland og Bygland. I 2017 sto næringsmiddelindustri for 12 prosent.

Bygg og anlegg: Viktig i alle kommuner. Også bl.a. vedlikehold av kraftverk.

Grafisk industri: Birkenes, Grimstad, Arendal, Evje Sølvsmedkunst og tradisjonshåndverk: Bygland og Valle.

Bergverk: Spilte en beskjeden rolle, begrenset til utvinning av mineralforekomster som feltspat og kvarts i Arendal, Froland, Lillesand, Evje og Hornnes. I Vest-Agder er bergverksindustrien borte.

Farmasøytisk industri: Spesielt i Lindesnes.

Tertiærnæringene

Den økende sysselsettingen videreførte tendensen fra forrige periode, med over 40 % av de sysselsatte i privat tjenesteyting på 80- og 90-tallet. Verdiskapningen var likevel beskjeden sammenlignet med landet som helhet.

Privatskoler og barnehager: Det store flertallet gikk i den allmenne skolen, men et lite marked for privatskoler fantes. Private barnehager ble lovlig og tok en del av barnekullene.

- Kristne skoler, Montessoriskoler og barnehager, og Steinerskoler; andre private barnehager

Turisme og fritid: Det var hovedsakelig to kategorier: Vinterturisme og sommerturisme. Enkelt sagt skianlegg og hyttefelt kontra sommer, sol og skjærgård.

Kristiansand viktigst i vest, Lyngdal, Sirdal og Lindesnes. Hele kyststripa i øst har mye sommerturisme og hyttebygging.

- *Hotellvirksomhet og campingplasser*
- *Skianlegg med hytter og hoteller, særlig i Bykle og Valle*
- *Klatreanlegg og badeanlegg*
- *Fornøylesparker.* Dyreparken ekspanderte
- *Festivaler*
- *Restauranter og uteliv,* herunder også konsertarenaer
- *Private museer og gallerier*

Varehandel: Sterkt konsentrert i kjeder. I senere tid, konsentrasjon i handlesentra.

- *Kjøpesenter.* Flere kjøpesenter legges utenfor byene.
- *Samvirke/ag/forbudsforeninger* stagnerte på 70- og 80-tallet, og mistet mye av den lokale tilhørigheten.

Servicetjenester: Spesialiserte servicetjenester, rikere flora.

Bank og forsikring: Fusjoner av en rekke selskaper.

- Sparebanker fusjonerte, samtidig som en rekke lokale sparebanker holdt stand
- Sjøforsikring, Arendal i verdenstoppen

Skipsfart og samferdsel: Inkludert sjøfart var 11 % av befolkningen sysselsatt i samferdsel i 1980, mot 7 % i landet som helhet. I 1990 var sysselsettingen innen næringen 8%.

Skipsfartskrisen på 70-tallet var ødeleggende for rederinæringen. Av rederiene var i 2020 kun noen få tilbake. Tallet på sjøfolk stagnerte, med økende bruk av utenlandsk arbeidskraft. Det var fem ganger så mange sjøfolk i 1950 som i 2015. Regionen har likevel en relativt stor sysselsetting innen sjøtransport sammenlignet med andre områder i landet. Rederier i Arendal, Grimstad, Kristiansand, Farsund.

Veibyggning E18 som Offentlig-privat samarbeid (OPS). Privatisering av Sørlandsbanen fra Vy (tidl. NSB) til engelske Go Ahead.

Media: Deregulering av de statlige mediemonopolene, kommersialisering

- *Aviser:* Avisenes partitilknytning ble stadig svakere i forhold til tidligere. Fra avisdød på 70-tallet til ny oppblomstring av lokalavisene 90-tallet. Stadig mer digitalisert. Viktigste regionalaviser Agderposten og Fædrelandsvennen.
- *Trykkerier* (mindre trykksaker generelt)
- *Lokalradio:* Omstilling fra FM til DAB eller webradio har vært krevende. Mange lokalradioer har lagt ned eller samarbeider med andre, større aktører.
- *Reklamebyråer og mediebyråer*
- *Sosiale medier* har i noen grad overtatt tradisjonelle mediers (inkl. nettsider) rolle som oppslagstavle for arrangementer og hendelser

Organisasjoner, foreninger og bevegelser

Økonomiske og politiske interesseorganisasjoner:

Fortsatt sterk vekst i tradisjonelle interesseorganisasjonene, men med et markert innslag av motkulturelle bevegelser og protestbevegelser på siden av det tradisjonelle organisasjonslandskapet. Sosiale medier har gjort spontane og store folkebevegelser mulige.

Landbruk: Landbruksorganisasjonene fikk sterk oppslutning i takt med omstillinger i jordbruket. Skogbruk, fiske, bransjeorganisasjoner og arbeidsgiverorganisasjoner: Videreføring fra forrige periode.

Fagbevegelse: Fortsatt sterk vekst i fagforeningene. Stadig flere forbund for ulike yrkesgrupper. Sterkere vekt på profesjon, snarere enn klassetilhørighet.

Politisk:

- *Politiske partier:* Generelt lavere medlemstall utover i perioden.
- *Grasrotengasjement:* Videreført og forsterket fra forrige periode. Generell oppblomstring av utenomparlamentariske bevegelser tidlig i perioden. Mindre betydning utover på 80-tallet.
- *Kvinnesak:* Oppblomstring av nyfeministgruppene på 70-tallet ved siden av de etablerte organisasjonene. Sammenfalt med kvinnegjennombrudd i høyere utdanning og arbeidsliv. Mindre appell utover på 90-tallet.
- *Miljøvern:* Grønn bølge fra tidlig 70-tall; på slutten av 80-tallet fikk miljøbevegelsen ny kraft med en stadig sterkere systemkritisk profil – nedfelt i en rekke organisasjoner, med bred appell. Stadig økende aktualitet.
- *Innvandringsmotstand:* arbeidsinnvandrere skapte motstand da tidene ble trangere mot slutten av 70-tallet. Økt innvandring 80- og 90-tallet. Organisasjoner for og imot innvandring. Innvandringsmotstand fikk økt politisk potensial. Folkeaksjonen mot innvandring satte Arendal på kartet.
- *Antirasistiske organisasjoner:* SOS Rasisme og andre organisasjoner.
- Foreninger for lesbiske, homofile og transpersoner

- *Foreninger knyttet til EU-avstemningen 1994:* Mindre aktuelle over tid.
- *Vindmøllemotstand* mot slutten av perioden i forbindelse med massive utbyggingsplaner

Religiøse, humanitære, kulturelle og ideelle organisasjoner

Sterkere innslag av pluralitet og multikultur. Økt fokus på oppvekst og fritid. Den økte tilgangen til internett åpnet også nye og flyktige organiseringsformer.

Religion:

- *Kristne organisasjoner:* Sterkere sosialt engasjement ved solidaritetsarbeid og sosialt arbeid.
- *Kristne ungdomsforeninger* basert på religionsutøvelse på ungdommens premisser, Ten Sing-bevegelsen og lignende.
- *Den katolske kirke:* Økt rekruttering som følge av økt innvandring fra Asia og arbeidsinnvandring fra EØS-området.
- *Islamske menigheter:* Et stadig mer synlig element i det offentlige rom.
- *Alternative religiøse bevegelser:* Østlig filosofi, spiritisme, okkultisme og antroposofi. Første fase er fra ca. 1970 og fram til 1980, vokste fram som en variant av den amerikanske hippiebevegelsen. Så en ny fase fra ca. fra 1987-90, "New Age", med fokus på healing, okkultisme og meditasjon.
- *Livssynsorganisasjoner:* Et sterkere segment humanetikere, agnostikere og ateister.

Ideell og humanitær virksomhet:

- *Interesseforeninger* for handikappede og funksjonshemmede.
- *Humanitære organisasjoner og flyktningsarbeid.* Økende aktualitet.

Idrett og fritid:

- *Idrettsforeningene:* Et av de områdene som har klart å bevare karakteren av folkebevegelse fra og med 80-tallet.
- *Fritidssamfunnet:* Generell oppblomstring av organisasjoner knyttet til fritidssamfunnet.
- *Organisert virksomhet for barn og unge:* Gjennomorganisering av barndoms- og ungdomstida.
- *Rockeklubber/musikk* (korps, spelemannslag etc)

En Skilsø 750 Cabincruiser fotografert utenfor Skilsøs produksjonslokale på Tromøy rundt 1984.
ARKIVREF: PA-2787, SKILSØ BAATBYGGERI

38

Sammendrag av samfunnsanalysen

Den foreliggende analysen har gitt en generell oversikt over samfunnsutviklingen i Agder i tidsrommet ca. 1900 og 2020, med særlig vekt på fenomener som kan tenkes å ha generert privatarkivmateriale. Alle de ulike momentene som er omtalt i analysen vil i prinsippet ha relevans for videre innsamlingsarbeid. Samtidig er det klart at visse hovedelementer vil ha spesiell betydning.

Perioden 1900-1945: Aust-Agder ble rammet av store økonomiske utfordringer i kjølvannet av bankkrakket i Arendal i 1886 og avviklingen av den seilskipsbaserte sjøfartshandel tidlig på 1900-tallet. Mye av sjøfartshandelen ble i stedet fokusert i Kristiansand. Omstilling og industrialisering i begynnelsen av århundret møtte store vansker i mellomkrigstiden. Næringslivet i Agder ble gjennom hele perioden preget av jordbruk, skogbruk, fiske i vest, samt små og mellomstore bedrifter og kraftkrevende industri. Et moderne gjennombrudd i organisasjonssamfunnet løp parallelt med gjentatte utvandringssølger og religiøse vekkelserbevegelser.

Perioden 1946-1973: Mens befolkningen hadde gått tilbake i øst i begynnelsen av århundret, nådde folketallet sitt tidligere nivå rundt år 1970. I vest fortsatte Kristiansand å vokse. Perioden var preget av bedre konjunkturer, særlig for industri og tjenesteytende næringer, mens sekundærnæringslivet kom til å spille en mindre sentral rolle. I organisasjonssamfunnet ble mange av tendensene fra perioden før videreført, men med sterkere innslag av sekulære alternativer. Religiøse bevegelser sto fortsatt sterkt, men fikk etter hvert mindre autoritet i samfunnslivet.

Perioden 1974-2020: Perioden var preget av tiltagende demografisk vekst. På det økonomiske plan ble dette gjenspeilet ved en videreføring av konjunkturoppgangen fra perioden før, med økt spesialisering i forhold til offshore og IT, kombinert med sterk ekspansjon innen turist- og servicenæringer. Perioden var preget av fritidssamfunnets gjennombrudd, med et organisasjonsliv tilpasset dette. Samtidig er perioden preget av brytning mellom gamle og nye impulser, aksentuert ved økt sekularisering og endring av samfunnet som følge av innvandring. Utviklingen av veinettet åpnet for en desentralisering av industri og næring.

Prebensens rederiarkiv fra Risør oppbevares på KUBEN. FOTO: GERD CORRIGAN

Kapittel 3: Bevaringsanalyse – Hvor kommer privatarkivene fra og hva dekker de?

Geografisk fordeling av arkiver

Det er en klar tendens at hovedmengden av bevarte privatarkiv er skapt i kystkommunene, med hovedvekt på de største byene Kristiansand og Arendal. Hele 36 % av arkivene kommer fra disse to byene. I omfang utgjør de over 2900 hyllemeter, noe som utgjør over 44 % av totalmengden.

Innlandskommunene er generelt dårlig dekket, med unntak av Vennesla. Kommunene det finnes færrest arkiver fra er Iveland, Songdalen, Sirdal og Bykle.

For noen kommuner oppbevares det flere arkiver, men samlet utgjør de lite i omfang. Dette kan skyldes at det er snakk om personarkiver, organisasjonsarkiver og mindre bedrifter som i flere sammenhenger skaper lite dokumentasjon, sammenlignet med større næringsvirksomheter.

Dekningsgrad på ulike samfunnsområder

Det er god dekning for flere felter innen både primær-, sekundær og tertiærnæringene. Dette gjelder særlig for de to første periodene i samfunnsanalysen (1900-1945 og 1946-1973). Naturlig nok vil det være lavere dekningsgrad på alle områder i den siste perioden (1973-2020). Dette vil i stor grad fremgå av bestandsanalysen. I denne sammenhengen er det derfor viktigere å rette søkelyset mot områder som har dårligere dekningsgrad.

Det bør nevnes at det er svært få elektroniske arkiver som er bevart. Fremtidige innsamlingsprosjekter bør fokusere på å få inn elektronisk skapte privatarkiv uavhengig av bransje og virksomhet.

Økonomi og næringsliv

Primærnæringene: Fra primærnæringene er det bevart et forholdsvis stort antall arkiver, men disse utgjør relativt få hyllemeter. Mange av disse er gårdsarkiver. Dekningen av skogbruk og husdyrhold er liten med tanke på næringens betydning. Det samme gjelder hagebruk. I nyere tid har havbruk blitt viktig, men dette gjenspeiles ikke i den bevarte arkivbestanden.

Sekundærnæringene: Det er bevart flere store arkiver innen elektrokjemisk og elektrometallurgisk industri, likeledes kraftproduksjon, mekaniske verksteder, skipsbygging, treforedlingsindustri, tekstilindustri, nærings- og nytelsesindustri. I senere tid er plastbåtindustrien godt dekket.

Produksjonen av elektriske artikler, husholdningsartikler og møbler har hatt en betydelig vekst, men det er bevart få arkiver som dokumenterer slike virksomheter.

I nyere tid har vi lite arkivmateriale knyttet til maritime servicenæring, offshore-support, skipsmegling og andre støttenæring.

Underleverandører og binæringer knyttet til maritim- og offshorebransjen mangler også.

Det er bevart få arkiver knyttet til virksomheter innen teknologi, elektronikk og IT. Dette står ikke i forhold til næringens betydning i senere tid.

Enkelte nisjenæring, som farmasøytisk industri er ikke representert.

Utvikling i nyere tid, knyttet til eksempelvis fornybar energi, er heller ikke representert.

Tertiærnæringene: Innen tertiærnæringene er det også en god del områder som har god dekningsgrad. De delene av sjøfarten som faller inn under denne kategorien, har god dekning, spesielt via rederiarkivene. Likeledes har vi god dekning for handels- og kontornæring, slik som butikkarkiver, samvirkelag, landhandel, bank- og forsikring, arkitekter, advokater, fotografer etc. Arkivbestanden speiler imidlertid ikke oppblomstringen i tertiærnæringene i nyere tid. Innen media har vi eksempelvis nesten ingen dekning for utviklingen innen næringen de siste tiårene, spesielt internettbaserte medier og sosiale medier.

Innen turisme og reiseliv er bestanden underrepresentert med tanke på næringens betydning og variasjon i nyere tid, og det vi har er primært knyttet til virksomheter som hotell, leiligheter og camping, og noe til restauranter.

Kultur- og underholdning er generelt dårlig dekket. Kommersiell fritidsaktiviteter i nyere tid, som skianlegg, klatreanlegg, badeanlegg, fornøylesparker osv. er svært dårlig dekket.

Arkivmateriale etter restauranter, kafeer og uteliv er svært mangelfulle. Når det gjelder hyttebygging i nyere tid, finnes ingenting.

Innen utdanning er det mindre dekning for private barneskoler. Arkiv etter private barnehager er få, dette området burde vært sterkere representert med tanke på den sosiale betydningen disse har hatt i etterkrigstiden.

Foreninger og organisasjoner

Det er generelt grei dekning for organisasjoner knyttet til primærnæringene, med unntak av havbruk. Det er også grei dekning for bransjeorganisasjoner, arbeidsgiverforeninger, fagbevegelse, arbeiderbevegelse.

På det politiske plan er de fleste partier representert, med unntak av ytterfløyene.

Naturvern og miljøvern har en viss dekning, men dette står ikke i forhold til disse spørsmålenes betydning i nyere tid.

Innen områdene innvandringsmotstand og antirasisme finnes det svært lite. Også dette feltet burde være sterkere representert med tanke på spørsmålenes aktualitet de siste femti

årene. Arkivmateriale knyttet til LHBT er også fraværende.

Organisasjoner for ideell og humanitær virksomhet er godt dekket. Dette gjelder også til dels i nyere tid.

På området livssyn og religion er det svært lite materiale fra ikke-kristne organisasjoner. Spesielt mangler arkivmateriale knyttet til islamske menigheter og foreninger. Det samme gjelder for en del andre livssynsorganisasjoner. Derimot er det god dekning for ordinære kristne organisasjoner, både innenfor og utenfor statskirken, dette gjelder også dissentermenigheter.

Organisasjoner knyttet til idrett og fritid er greit dekket.

Innen ungdomskultur er det skjevfordeling mellom etablert, institusjonell ungdomskultur fra mellomkrigstiden, og den nye alternative, ungdomskulturen som vokste frem fra 1960-tallet.

Tegning i minneboken fra Saltholmen fyr i Lillesand sommeren 2020. ARKIVREF: PA-3033, «SOMMERMINNER 2020»

42 Kapittel 4: Videre arbeid med privatarkiv på Agder

Prosjektet har vist at det finnes betraktelig mer privatarkiv fra Agder enn hva man tidligere har hatt oversikt over. Det finnes imidlertid ikke et regionalt nettverk der privatarkivspørsmål kan tas opp, samt sikre et bedre samarbeid mellom institusjonene på Agder. Det anbefales at det etableres et Privatarkivnettverk for Agder for institusjoner fra landsdelen som arbeider med eller har befatning med privatarkiv. Nettverket kan etableres i samarbeid mellom de aktuelle institusjoner og Agder fylkeskommune.

Privatarkivnettverk for Agder kan arbeide med følgende oppgaver:

Samhandlingsplan. Bidra til at det utarbeides en Samhandlingsplan for kulturhistoriske institusjoner på Agder, der institusjonene avklarer sine roller knyttet til privatarkiv.

Arkivportalen. Bidra til at alle de kartlagte privatarkivene fra Agder blir publisert på Arkivportalen.no, slik at publikum kan få vite om hva slags privatarkiv som finnes fra Agder og hvor de oppbevares.

Digitalt skapte arkiver. Bidra til å øke kompetansen om bevaring og innsamling av privatarkiv fra nyere tid, med vekt på digitalt skapte arkiver.

Innsamlingsprosjekter. Etablere prosjekter for de enkelte institusjoner og samarbeid på tvers. Slike prosjekter kan skape en mer proaktiv innsamlingspolitikk som kan rette søkelyset mot geografiske og tematiske skjevheter i den bevarte arkivbestanden.

Arkivutvikling. Nettverket kan bidra til å legge til rette for samarbeid på tvers av institusjoner, samt felles prosjekter der det søkes om arkivutviklingsmidler.

Økt bevissthet. Nettverket kan sammen jobbe for å skape økt bevissthet blant befolkningen om viktigheten av å bevare privatarkiv fra landsdelen.

Vedlegg 1: Oversikt over mottakere av kartleggingsskjema. Ordnet etter kommune

Institusjon	Kommune	Svar	Har arkiv?
Arendal Historielag	Arendal	Nei	
Tromøy Historielag	Arendal	Nei	
Øyestad Historielag	Arendal	Nei	
Bomsholmen museum	Arendal	Nei	
Kløckers Hus	Arendal	Nei	
Austre-Moland historielag	Arendal	Ja	Ja
Arendal bibliotek	Arendal	Ja	Ja
Aust-Agder museum og arkiv, KUBEN	Arendal	Ja	Ja
Audnedal kommune	Audnedal	Nei	
Det gamle postkontoret på Konsmo	Audnedal	Nei	
Norsk sjømatarkiv	Bergen	Nei	
Bergen Byarkiv	Bergen	Ja	Ja
Birkenes Folkebibliotek	Birkenes	Nei	
Birkenes kommune	Birkenes	Ja	Ja
Bykle kommune	Bykle	Nei	
Lista historiske samlinger	Farsund	Ja	Ja
Lista museet (Nordberg fort)	Farsund	Ja	Ja
Flekkefjord kommune	Flekkefjord	Ja	
Flekkefjord historielag	Flekkefjord	Nei	
Kystmuseet Fedrenes Minne Hidra	Flekkefjord	Ja	Ja

Institusjon	Kommune	Svar	Har arkiv?
Flekkefjord Museum	Flekkefjord	Ja	Ja
Ole Z. Thorkildsen	Flekkefjord / Kvinesdal	Ja	Ja
Froland Historielag	Froland	Nei	
Froland kommune	Froland	Ja	Ja
Gjerstad kommune	Gjerstad	Ja	Ja
Grimstad kommune	Grimstad	Nei	
Fjære historielag	Grimstad	Ja	Ja
Hægebostad kommune	Hægebostad	Ja	Ja
Iveland kommune	Iveland	Nei	
Kristiansand kommune	Kristiansand	Ja	Nei
Myren og Andøy gård	Kristiansand	Ja	Nei
Tveit museum	Kristiansand	Ja	Nei
Kristiansand folkebibliotek	Kristiansand	Ja	Nei
Agder Naturmuseum	Kristiansand	Ja	Nei
Kanonmuseet	Kristiansand	Ja	Nei
Hestmanden	Kristiansand	Ja	Nei
Sørlandets Kunstmuseum	Kristiansand	Ja	Nei
Arkivet Freds- og menneskerettighetssenter	Kristiansand	Ja	Ja
Flekkerøy historielag	Kristiansand	Ja	Ja

Institusjon	Kommune	Svar	Har arkiv?
Torridal historielag	Kristiansand	Ja	Ja
Vest-Agder museet	Kristiansand	Ja	Ja
Statsarkivet i Kristiansand	Kristiansand	Ja	Ja
Kvinesdal kommune	Kvinesdal	Ja	Nei
Knaben gruvemuseum	Kvinesdal	Ja	Ja
Fjotland museum og bygdemuseum	Kvinesdal	Ja	Ja
Vestre-Moland og Lillesand historielag	Lillesand	Ja	Ja
Lillesand by- og sjøfartsmuseum	Lillesand	Ja	Ja
Lillesand kommune	Lillesand	Ja	Ja
Sjølingstad Uldvarefabrik	Lindesnes	Ja	Nei
Lindesnes kommune	Lindesnes	Ja	Ja
Lyngdal kommune	Lyngdal	Nei	
Austad historielag	Lyngdal	Ja	Ja
Mandal kommune	Mandal	Ja	Ja
Skjernøy historielag	Mandal	Ja	Ja
Marnardal kommune	Marnardal	Nei	
Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek	Oslo	Ja	Ja
Nasjonalbiblioteket	Oslo	Ja	Ja
Norsk Maritimt Museum	Oslo	Ja	Ja
Søndeled og Risør Historielag	Risør	Nei	
Risør kommune	Risør	Nei	

Institusjon	Kommune	Svar	Har arkiv?
Norsk Bergindustriarkiv	Sandefjord	Nei	
Sirdal historielag	Sirdal	Ja	Nei
Sirdal kommune	Sirdal	Ja	Ja
Porsmyr bygdetun	Songdalen	Ja	Nei
Songdalen folkebibliotek	Songdalen	Ja	Nei
Søgne gamle prestegård	Søgne	Ja	Nei
Søgne folkebibliotek	Søgne	Ja	Ja
Tvedestrand kommune	Tvedestrand	Nei	
Nes Jernverksmuseum	Tvedestrand	Ja	Ja
Setesdalsmuseet	Valle	Ja	Ja
Vegårshei Bygdetun	Vegårshei	Ja	Ja
Vennesla herredshus	Vennesla	Ja	Ja
Vennesla bibliotek	Vennesla	Ja	Ja
Setesdalsbanen, Grovane stasjon	Vennesla	Ja	Ja
Hægeland sogelag	Vennesla	Ja	Ja
Øvrebø historielag	Vennesla	Ja	Ja
Åmli kommune	Åmli	Nei	
Elvarheim museum	Åmli	Nei	
Åmli historielag	Åmli	Ja	Ja
Åseral kommune	Åseral	Ja	Ja

Vedlegg 2: Bevarte bedriftsarkiver fordelt på næring pr. 01.06.2021

Kode	Næringskategori	Arkiv		Omfang	
		Antall	Prosent	Hyllemeter	Prosent
A	Jordbruk, skogbruk og fiske				
1	Jordbruk og tjenester tilknyttet jordbruk, jakt og viltstell	15	1,84 %	1,71	0,04 %
2	Skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruk	11	1,35 %	56,73	1,32 %
3	Fiske, fangst og akvakultur	13	1,59 %	8,31	0,19 %
B	Bergverksdrift og utvinning		0,00 %		
5	Bryting av steinkull og brunkull		0,00 %		
6	Utvinning av råolje og naturgass		0,00 %		
7	Bryting av metallholdig malm	4	0,49 %	4,50	0,10 %
8	Bryting og bergverksdrift ellers	10	1,23 %	0,56	0,01 %
9	Tjenester tilknyttet bergverksdrift og utvinning				
C	Industri	4	0,49 %	8,90	0,21 %
10	Produksjon av nærings- og nytelsesmidler	25	3,06 %	17,37	0,40 %
11	Produksjon av drikkevarer	3	0,37 %	9,37	0,22 %
12	Produksjon av tobakksvarer	1	0,12 %	0,10	0,00 %
13	Produksjon av tekstiler	12	1,47 %	92,85	2,16 %
14	Produksjon av klær	8	0,98 %	11,34	0,26 %
15	Produksjon av lær og lærvarer				
16	Produksjon av trelast og varer av tre, kork, strå og flettematerialer, unntatt møbler	35	4,29 %	70,56	1,64 %

46

Kode	Næringskategori	Arkiv		Omfang	
		Antall	Prosent	Hyllemeter	Prosent
17	Produksjon av papir og papirvarer	4	0,49 %	122,52	2,85 %
18	Trykking og reproduksjon av innspilte opptak				
19	Produksjon av kull- og raffinerte petroleumsprodukter				
20	Produksjon av kjemikalier og kjemiske produkter	3	0,37 %	4,60	0,11 %
21	Produksjon av farmasøytiske råvarer og preparater				
22	Produksjon av gummi- og plastprodukter				
23	Produksjon av andre ikke-metallholdige mineralprodukter	2	0,25 %	0,27	0,01 %
24	Produksjon av metaller	18	2 %	325,86	7,57 %
25	Produksjon av metallvarer, unntatt maskiner og utstyr	2	0 %	0,25	0,01 %
26	Produksjon av datamaskiner og elektroniske og optiske produkter	1	0,12 %	0,10	0,00 %
27	Produksjon av elektrisk utstyr	2	0,25 %	0,11	0,00 %
28	Produksjon av maskiner og utstyr til generell bruk, ikke nevnt annet sted	8	0,98 %	101,89	2,37 %
29	Produksjon av motorvogner og tilhengere	2	0,25 %	7,91	0,18 %
30	Produksjon av andre transportmidler	29	3,55 %	339,84	7,89 %
31	Produksjon av møbler	4	0,49 %	0,89	0,02 %
32	Annen industriproduksjon				
33	Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	3	0,37 %	0,15	0,00 %
D	Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning	3	0,37 %	0,67	0,02 %
35	Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning	15	1,84 %	58,74	1,36 %
E	Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet	4	0,49 %	0,45	0,01 %
36	Uttak fra kilde, rensing og distribusjon av vann	1	0,12 %	0,27	0,01 %
37	Oppsamling og behandling av avløpsvann				
38	Innsamling, behandling, disponering og gjenvinning av avfall	1	0,12 %	0,33	0,01 %

Kode	Næringskategori	Arkiv		Omfang	
		Antall	Prosent	Hyllemeter	Prosent
39	Miljørydding, miljørensing og lignende virksomhet				
F	Bygge- og anleggsvirksomhet	3	0,37 %	0,38	0,01 %
41	Oppføring av bygninger				
42	Anleggsvirksomhet	2	0,25 %	1,29	0,03 %
43	Spesialisert bygge- og anleggsvirksomhet	4	0,49 %	0,52	0,01 %
G	Varehandel, reparasjon av motorvogner	2	0,25 %	0,16	0,00 %
45	Handel med og reparasjon av motorvogner	3	0,37 %	2,34	0,05 %
46	Agentur- og engroshandel, unntatt med motorvogner	25	3,06 %	27,45	0,64 %
47	Detaljhandel, unntatt med motorvogner	91	11,15 %	169,14	3,93 %
H	Transport og lagring	2	0,25 %	0,83	0,02 %
49	Landtransport og rørtransport	16	1,96 %	29,96	0,70 %
50	Sjøfart	143	17,52 %	888,61	20,64 %
51	Lufttransport	2	0,25 %	1,05	0,02 %
52	Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	12	1,47 %	270,16	6,27 %
53	Post og distribusjonsvirksomhet	2	0,25 %	0,03	0,00 %
I	Overnattings- og serveringsvirksomhet				
55	Overnattingsvirksomhet	7	0,86 %	3,53	0,08 %
56	Serveringsvirksomhet	4	0,49 %	3,55	0,08 %
J	Informasjon og kommunikasjon	2	0,25 %	0,30	0,01 %
58	Forlagsvirksomhet	17	2,08 %	85,18	1,98 %
59	Film-, video- og fjernsynsprogramproduksjon, utgivelse av musikk- og lydopptak	2	0,25 %	0,69	0,02 %
60	Radio- og fjernsynskringkasting	1	0,12 %	0,06	0,00 %
61	Telekommunikasjon	6	0,74 %	7,66	0,18 %

Kode	Næringskategori	Arkiv		Omfang	
		Antall	Prosent	Hyllemeter	Prosent
62	Tjenester tilknyttet informasjonsteknologi				
63	Informasjonstjenester				
K	Finansierings- og forsikringsvirksomhet	1	0,12 %	30,20	0,70 %
64	Finansieringsvirksomhet	64	7,84 %	505,92	11,75 %
65	Forsikringsvirksomhet og pensjonskasser, unntatt trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	32	4 %	155,21	3,6 %
66	Tjenester tilknyttet finansierings- og forsikringsvirksomhet	2	0,25 %	0,45	0,01 %
L	Omsetning og drift av fast eiendom	3	0,37 %	1,30	0,03 %
68	Omsetning og drift av fast eiendom	3	0,37 %	1,36	0,03 %
M	Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting				
69	Juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting	20	2,45 %	335,96	7,80 %
70	Hovedkontortjenester, administrativ rådgivning	1	0,12 %	0,02	0,00 %
71	Arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet, og teknisk prøving og analyse	18	2,21 %	181,82	4,22 %
72	Forskning og utviklingsarbeid	1	0,12 %	0,62	0,01 %
73	Annonse- og reklamevirksomhet og markedsundersøkelser				
74	Annen faglig, vitenskapelig og teknisk virksomhet	22	2,70 %	263,85	6,13 %
75	Veterinærtjenester				
N	Forretningsmessig tjenesteyting				
77	Utleie- og leasingvirksomhet				
78	Arbeidskrafttjenester	1	0,12 %	0,80	0,02 %
79	Reisebyrå- og reisearrangørvirksomhet og tilknyttede tjenester	2	0,25 %	5,00	0,12 %
80	Vakttjeneste og etterforskning				
81	Tjenester tilknyttet eiendomsdrift				
82	Annen forretningsmessig tjenesteyting				

Kode	Næringskategori	Arkiv		Omfang	
		Antall	Prosent	Hyllemeter	Prosent
O	Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning				
84	Offentlig administrasjon og forsvar, og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	2	0,25 %	0,36	0,01 %
P	Undervisning				
85	Undervisning	1	0,12 %	0,01	0,00 %
Q	Helse- og sosialtjenester				
86	Helsetjenester	13	1,59 %	66,79	1,55 %
87	Pleie- og omsorgstjenester i institusjon	1	0,12 %	0,20	0,00 %
88	Sosiale omsorgstjenester uten botilbud	6	0,74 %	3,44	0,08 %
R	Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter				
90	Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet	2	0,25 %	0,22	0,01 %
91	Drift av biblioteker, arkiver, museer og annen kulturvirksomhet	2	0,25 %	31,00	0,72 %
92	Lotteri og totalisatorspill				
93	Sports- og fritidsaktiviteter og drift av fornøyelsesetablissemeter	4	0,49 %	0,68	0,02 %
S	Annen tjenesteyting				
94	Aktiviteter i medlemsorganisasjoner	1	0,12 %	0,06	0,00 %
95	Reparasjon av datamaskiner, husholdningsvarer og varer til personlig bruk	1	0,12 %	2,80	0,07 %
96	Annen personlig tjenesteyting	2	0,25 %	0,70	0,02 %
T	Lønnet arbeid i private husholdninger				
97	Lønnet arbeid i private husholdninger				
U	Internasjonale organisasjoner og organer				
99	Internasjonale organisasjoner og organer				
	Udefinert	23	2,82 %	34,23	0,79 %
		816		4305,7	

50 Vedlegg 3: Kildeoversikt. Samfunnsanalysen

Kilder og litteratur

Slettan, Bjørn: *Agders historie 1840-1920*.
Kristiansand 1998.

Masdalen, Kjell-Olav: *Agders historie 1920-1945*.
Kristiansand 1991.

Hundstad, Dag: *Agders historie 1945-2000*.
Manuskript til oversiktskapittel.

Furre, Berge: *Norsk historie 1914-2000*. Oslo 1999.

Sandvik, Pål Thonstad, *Kristiansands historie: 1945-1999*, Kristiansand, 1999

Bø, Olav: *Setesdal: frå utkantbygder til krafssentrum*, 1991

Norgeshistorien på nett, UiO, <http://www.norgeshistorie.no/>

Lange, Vilhelm et al: *Privatarkiver*. Oslo 2001.

Vevstad, Andreas: "Næringslivet før og nå". *Agder: Bygd og by i Norge s. 139-169*. Oslo 1977

Aust-Agder: En statistisk-økonomisk analyse.
Kontoret for områdeplanlegging i Agderfylkene 1956.

Store Norske Leksikon 1978, 1995, 2015.

Gyldendals store konversasjonsleksikon 1959.

Damms store leksikon 1985.

Arendal Byleksikon s. 32-34, 69-72, 1998

Thorsnæs, Geir: *Vest-Agder - tidligere fylke i Store norske leksikon*, 2020,

https://snl.no/Vest-Agder_-_tidligere_fylke

Thorsnæs, Geir: *Aust-Agder - tidligere fylke i Store norske leksikon*, 2020,

https://snl.no/Aust-Agder_-_tidligere_fylke

Ellers en rekke artikler om nye og gamle kommuner på Agder på www.snl.no

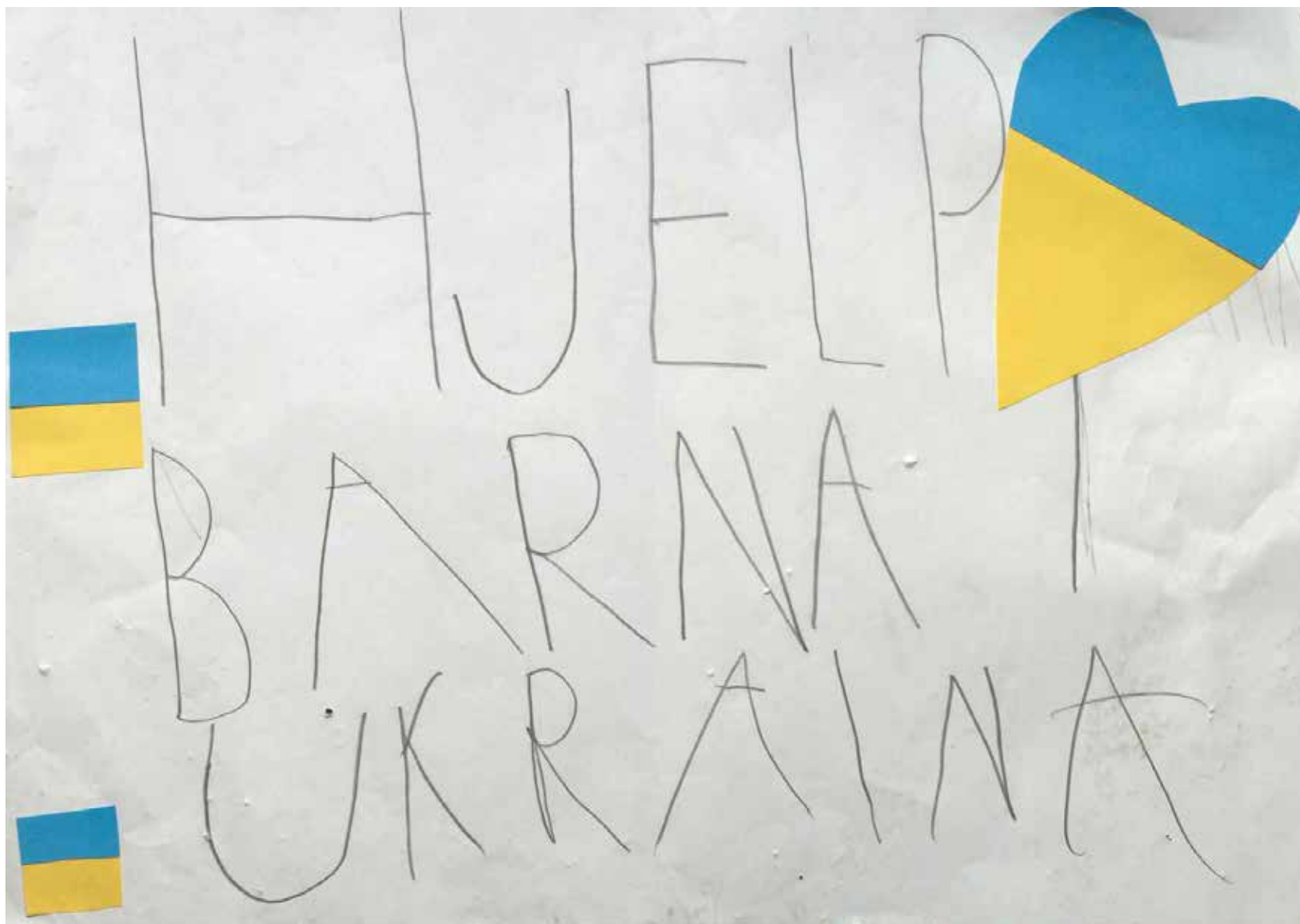
Store Norske Leksikon på www.nb.no om Aust-Agder (1978) og Vest-Agder (1981)

Store Norske Leksikon på www.nb.no om Aust-Agder (1992) og Vest-Agder (1993)

Tidligere utkast til bevaringsplan for privatarkiver fra Aust-Agder.

Årsberetning Agder fylkeskommune 2020

<https://snl.no/Agder>

En av de første bilene på Sørlandet. Fotografert utenfor Grand Hotell i Arendal 19.juni 1905. ARKIVREF: PA-2412, LANDSKAPS- OG STEDSBILDER FRA AUST-AGDER